

VARHAISELÄKKEELLE SIIRTYVÄN HENKILÖSTÖN KUSTANNUSVAI- KUTUKSET KUNNASSA

Anja Rämö

**Opinnäytetyö
Syyskuu 2009**

Liiketalous

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) RÄMÖ, Anja	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 30.09.2009
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi VARHAISELÄKKEELLE SIIRTYVÄN HENKILÖSTÖN KUSTANNUSVAIKUTUKSET KUNNASSA		
Koulutusohjelma Liiketalous		
Työn ohjaaja(t) KANANEN, Marja-Liisa		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän kaupunki		
Tiivistelmä Työn tavoitteena oli selvittää varhaiseläkkeelle siirtyvän henkilöstön kustannusvaikutukset kunnassa. Kannattaako organisaation ja millä hinnalla päästää tai jopa maksaa työntekijöitä varhaiseläkkeelle. Toinen tavoite oli saada yksinkertainen laskentamalli henkilöstösuunnittelun ja päätöksen tueksi. Teoriaosuudessa selvitettiin Suomen työeläkejärjestelmää ja eläkelainsäädäntöä. Käytiin läpi kunnalliset eläkelajit ja kunnallisten eläkkeiden rahoitus. Tarkemmin tarkastelun kohteena olivat kuntien varhaiseläkemaksut ja niiden määräytyminen. Tutkimuksessa on tarkasteltu Jyväskylän kaupungin ja Korpilahden kunnan eläkemaksuja. Kuntien eläkevakuutus on kunta-alan pääasiallinen eläkelaitos. Sen julkaisuista ja extranet - verkkopalvelusta on kerätty tietoa, joiden avulla on tehty laskentamalli varhaiseläkemaksun määrittämiseksi karkealla tasolla. Näiden tietojen avulla on laadittu toinen laskuri menetetyn palkan tai eläkkeen korvaamisesta työntekijälle. Työn tuloksena voidaan todeta, että henkilöstön eläkemenojen suunnittelu on monen asian summa. Asiaan kannattaa paneutua ennen organisaation muutoksia. Ennenaikaiselle eläkkeelle siirtyneet työntekijät saattavat aiheuttaa huomattavia lisämaksuja kuntatyönantajan eläkemaksuihin. Myöskään töiden siirtäminen ulkopuolisille yrittäjille ei vapauta kuntia aiemmista eläkevastuista. Samoin lakkautetut yksiköt jättävät usein jälkeensä eläkevastuut.		
Avainsanat (asiasanat) Varhaiseläkemenoperusteine maksu, eläkekustannukset		
Muut tiedot Excel-pohjainen laskentamalli		

Author(s) RÄMÖ, Anja	Type of publication Bachelor´s Thesis	Date 30092009
	Pages 46	Language Finnish
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title THE EFFECOS OF THE PENSION EXPENSES OF THE PERSONNEL´S EARLY RETIREMENT		
Degree Programme Business Administration		
Tutor(s) KANANEN, Marja-Liisa		
Assigned by City of Jyväskylä		
Abstract The objective of the thesis was to examine the cost effects of the personnel taking an early retirement pension in the municipality. Is it profitable, and at which cost, to let employees leave on an early retirement pension or, moreover, pay them to leave? The second objective was to develop a simple calculation model to support the human resource planning and decision making. In the theory part Finland's employee pension scheme and legislation were examined. The municipal pension categories and financing of municipal pensions were explored. The subject of the closer examination was early retirement pension contributions of municipalities, and how they were composed of. The pension contributions of the City of Jyväskylä and the Municipality of Korpilahti were examined. The Local Government Pensions Institution is the main pension institution in the municipality field. Information was collected from the publications and the extranet online service of The Local Government Pensions Institution. Based on this information, a calculation model to determine a pension contribution on a rough level was made. Furthermore, another calculation model to calculate the amount to substitute the loss of salary or pension of a retired employee, was made. The results of the study show that planning the pension expenditures of the personnel is a sum of many factors. The employees leaving for an early retirement pension can cause remarkable additional charges. The outsourcing of the business does not absolve the municipalities of earlier pension expenditure. Equally, the closed units often still remain responsible for the pension expenditure..		
Keywords Payments of early retirement pension, pension costs		
Miscellaneous Calculation model by Excel		

Sisältö

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmä	2
1.2	Raportin rakenne ja kulku.....	3
2	Eläkelait, - järjestelmät ja – maksut	4
2.1	Lainsäädäntö	4
2.2	Työeläkejärjestelmät	5
2.3	Työeläkemaksut	7
3	Kuntatyönantajan eläkejärjestelmä	9
3.1	Eläkelajit kunnallisen eläkelain mukaan.....	9
3.2	Eläkemaksut.....	12
3.3	Kuntien eläkemaksut muutoksessa	15
3.4	Kunnallisten eläkkeiden rahoitus	16
4	Kuntatyönantajan varhaiseläkemaksut.....	19
4.1	Varhaiseläkemaksu	19
4.2	Varhe -maksun kolme maksuluokkaa	24
5	Tutkimuksen toteutus, aineisto ja tulokset.....	26
5.1	Tutkimuksen toteutus.....	26
5.2	Aineiston kerääminen ja analysointi.....	27
5.3	Tutkimuksen tulokset.....	28
6	Pohdinta.....	40
	Lähteet	43
	Liitteet	44
	Liite 1. Varhaiseläkemaksujen kertymämalli vuosina 2005-2011.....	44
	Liite 2. Kunta-alan eläkkeelle siirtyneet eläkelajeittain vuonna 2007	44
	Liite 3 Kuntieneläkevakuutuksen jäsenyhteisön vuosikello.....	45
	Liite 4 Keski-suomen kunta-alan eläkepoistuma 2008-2025	46

1 JOHDANTO

Väestön ikääntyminen asettaa haasteita Suomen eläkejärjestelmälle. Tulee olemaan haaste rahoittaa seuraavien vuosikymmenien eläkkeet, koska ikäluokat, jotka tulevat työelämään ovat pienempiä kuin sieltä poistuvat. Työeläkejärjestelmissä tavoitteena on turvata eläkkeelle jäävän henkilön ansiotason säilyminen vanhuuden, työkyvyttömyyden, työttömyyden ja perheen huoltajan kuoleman varalta. Työeläkejärjestelmät on luotu 1960-luvun alussa. Kuntien eläkevakuutus on yhtiö, joka huolehtii kunta-alan henkilöstön työeläketurvasta ja sen rahoituksesta ja sen pyrkimyksenä on saattaa julkishallinnon ja yksityisten alojen eläkemaksut vastaamaan toisiaan vuoteen 2010 mennessä.

Tässä työssä käsitellään eläkemaksuja kuntatyönantajan kannalta. KuEL -maksu koostuu palkkaperusteisesta, eläkemenoperusteisesta ja varhaiseläkemenoperusteisesta eläkemaksusta. Näiden maksujen muuttuminen ja lisääntyminen on aiheuttanut hämmennystä kunnissa. Tarkoitus on valottaa maksujen rakennetta, jotta saadaan vielä paremmin perusteltuja päätöksiä tulevissa muutoksissa. Työssä on tarkemmin tutkittu Jyväskylän kaupungin ja Korpilahden kunnan eläkemaksuja ja niiden muutoksia. Tarkastelun alla on varhaiseläkemaksun näkökulmasta taulukoita eläkemaksuista ja henkilömääristä sekä kaksi laskuria, joilla voidaan karkeasti laskea varhaiseläkemaksun määrä jos henkilö jäisi ennenaikaiselle eläkkeelle.

Kunnissa organisaatiomuutokset ja kuntaliitokset aiheuttavat muutoksia henkilöstön rakenteessa. Ennenaikaiselle eläkkeelle siirtyvän henkilöstön kustannukset voivat olla arvaamattoman suuret. Toimintojen ja palveluiden yksityistäminen on myös lisääntynyt. Näistä jää useimmiten kuntiin eläkemaksuja ja niiden suuruus on tullut yllätyksenä kuntapäätäjille tai näitä maksuja ei ole tiedostettu ollenkaan. Työtehtävien muutokset kuntaliitoksissa ja toimintojen siirroissa tuovat uusia haasteita sekä työnantajalle että työntekijälle. Työntekijän motivaatio tai osaaminen ei vastaa avoinna olevia tehtäviä ja hän haluaisi ehkä muutosvaiheessa jäädä eläkkeelle. Eliniän pitenemisen ennustetaan pidentävän työuria. Tämä on haaste myös tehtäviä järjestellessä ja päätettäessä siitä kuka mahdollisesti voisi jäädä eläkkeelle ja mitä se tulee maksamaan.

Jyväskylän kaupungin ja Korpilahden kunnan kuntaliitoshanke ja henkilöstön sijoittuminen uuteen organisaatioon sai Jyväskylän virkamieskunnan pohtimaan kuinka paljon kunnissa on viiden vuoden periodilla kuntatyönantajan palveluksesta eläkkeelle jääviä ja paljonko on heitä, jotka haluaisivat jäädä varhaiseläkkeelle. Työnantajan eläkemaksujen korotuspaine kohdistuu tulevana vuosina varhaiseläkemaksuihin. Tästä syntyi tämän opinnäytetyön aihe. Suunnittelun tärkeydelle antaa lisäarvoa se, että Jyväskylän maalaiskunta tuli mukaan vuonna 2009 tapahtuneeseen kuntien yhdistymiseen.

1.1 Tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tarkoituksena on käydä läpi eläkejärjestelmiä ja niiden rahoitusta kunnallisten eläkemaksujen kannalta. Tavoitteena on antaa kunta-alaan kohdistuvista eläkemaksuista koottuna tietoa henkilöstösuunnittelun ja päätösten tueksi.

Pääongelma: Kannattaako organisaation ja millä hinnalla päästää tai jopa maksaa työntekijöitä varhaiseläkkeelle?

Alaongelmat:

- Mitkä tekijät vaikuttavat varhaiseläkkeelle siirtymisen tai siirtämisen kustannuksiin.
- Millainen on laskentamalli, joka tukisi päätöksentekoa selvitetessä varhaiseläkkeistä kuntatyönantajalle aiheutuvia kustannuksia.

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen, joka tässä tarkoittaa kokonaisvaltaista tiedonhankintaa kunnallisista eläkemaksuista ja on koottu todellisesta tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 165.) Tutkimus on tehty kokoamalla yhdistelmä jo tiedossa olevista asioista. Siinä on deduktiivinen ote ja lähestymistapa, joka tuottaa uutta tietoa koottuna aikaisemmasta tietämyksestä ja testaa kerättävän aineiston avulla paikkansapitävyyttä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimys on selkeyttää tosiasioita eikä niinkään todistaa olemassa olevia väittämiä todeksi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997. 161.)

Laskentamallin kehittäminen sivuaa myös kehittämistutkimusta. Tunnusomaista käytännön ongelmien ratkomiseen on se, ettei etukäteen tiedetä millainen lopputulos on. Sen on kuitenkin oltava apuna ongelman ratkaisemisessa. (Tamminen R 1993, 154.)

Tutkimus on tehty Jyväskylän kaupungin ja Korpilahden kunnan varhaiseläkemaksujen perusteella. Luotettavuuden saavuttamiseksi laskentamallia on testattu näiden kahden kunnan maksuilla, jotta tutkimus olisi reliaabeli eli mittaukset on toistettavissa muidenkin kuntien maksuilla. Samalla selviää tutkimuksen validius, jos tuloksena saadaan laskentamallilla suurin piirtein ne summat, jotka on todellisuudessa maksettu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 216.) Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata.

1.2 Raportin rakenne ja kulku

Viitekehys koostuu kolmesta osiosta, joista ensimmäinen käsittelee eläkelakeja, -järjestelmiä ja niiden perusteella määräytyviä maksuja. Työssä esitellään lyhyesti yksityisen ja julkisen sektorin eläkelakeihin perustuvat järjestelmät ja maksut. Sen jälkeen käydään läpi kuntatyönantajan eläkejärjestelmä. Luvussa on kerrottu kunnalliset eläkelajit, -maksut ja eläkkeiden rahoitus. Viitekehyyksen kolmannessa osiossa selvitetään varhaiseläkemaksua tarkemmin. Työssä määritellään varhaiseläkemaksu ja siihen tulleet muutokset eri vuosina ja tarkastellaan uusia perusteita, jotka tulivat voimaan vuonna 2008.

Kerättyjen tietojen, laadittujen taulukoiden ja laskureiden avulla saatujen tulosten perusteella tehdään johtopäätöksiä. Työssä pohditaan eläkemaksujen vaikutuksia, jos työntekijä jää varhaiseläkkeelle tai siirtyy kunnallisen eläkelain ulkopuoliseen työhön. Lisäksi tarkastellaan myös keinoja varhaiseläkemaksujen välttämiseksi. On tärkeä tietää, mikä kasvattaa kuluja organisaatiomuutoksissa, irtisanomissa tai ennenaikaisissa eläkkeissä.

2 ELÄKELAIT, - JÄRJESTELMÄT JA – MAKSUT

2.1 Lainsäädäntö

Yleiset eläketurvajärjestelmät alkoivat kehittyä 1960-luvun alussa ja valtioneuvosto asetti vuonna 1961 komitean selvittämään valtion ja julkisoikeudellisten yhteisöjen eläketurvajärjestelmiä. Kunnallisen eläkelaitoksen perustamispäivänä pidetään kunnallisen valtuuskunnan ensimmäistä kokousta 28.5.1964, jossa hyväksyttiin ohjesääntö. Uuteen kunnalliseen eläkelakiin (KuEL), joka tuli voimaan vuonna 13.6.2003 koottiin kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (KVTEL) säännökset sekä kunnallisen eläkelaitoksen eläkesäännön sisältö.

Työeläkelakeja on säädetty seitsemän. TyEL, YEL, MYEL, MEL, VaEL, KuEL ja KiEL. Pieniä ryhmiä koskevia lakeja on vielä näiden lisäksi, esimerkiksi kansanedustajineläkelaki. Yksityisellä sektorilla on omat lakinsa ja julkisilla aloilla omansa. Työnantaja on velvollinen vakuuttamaan 18–68-vuotiaat työntekijänsä. Yrittäjä on velvollinen vakuuttamaan itse itsensä.

Työntekijän eläkelaki (TyEL) on perustyöeläkelaki, jota on sovellettu vuoden 2007 alusta. Se korvasi aikaisemmat TEL:n, LEL:n ja TaEL:n ja on näin ollen yksityisen puolen palkansaajien pääasiallinen laki. Yrittäjien eläkelaki (YEL) koskee yrittäjätoimintaa ja maatalousyrittäjien eläkelain (MYEL) piiriin kuuluvat maanviljelijät, kalastajat ja poronhoitajat. Merimieseläkelain (MEL) piiriin kuuluvat merellä työskentelevät työntekijät.

Julkisella sektorilla valtion eläkelain (VaEL) alaisuudessa ovat pääasiassa valtion virkamiehet ja työntekijät. Kunnallisen eläkelain (KuEL) piiriin kuuluvat kunnan palveluksessa olevat palkansaajat. Evankelis-luterilaisella kirkolla on oma eläkelakinsa (KiEL). (<http://www.elaketurvakeskus.fi/Page.aspx?Section=45526>). Kunnallinen eläkelaki tuli voimaan 13.6.2003. Kunta - ja palvelurakennemuutostusta koskevat lait otettiin käyttöön 23.2.2007 ja henkilöstön asemasta säädetään puitelaissa sekä kuntajakolaissa.

2.2 Työeläkejärjestelmät

Maamme työeläkejärjestelmiä on karkeasti jaettuna kolme. Ne ovat yksityisen alan, valtion ja kuntien työeläkejärjestelmät. Nykyiset työeläkelait säädettiin 1960-luvun alkupuolella, jolloin työeläkejärjestelmien katsotaan saaneen alkunsa.

(<http://www.edilex.fi/content/virallistieto/he/19920110/>). Taulukossa 1 on kuvattu yksityisen ja julkisen sektorin eläkejärjestelmän alaiset työntekijämäärät. Kuntien osuus on 21 % kaikista eläkejärjestelmien alaisista työntekijämääristä ja 70 % julkisen sektorin työntekijämääristä.

TAULUKKO 1. Yksityisen ja julkisen sektorin työntekijämäärät
(Erkki Rajaniemi, Työeläkejärjestelmän kilpailuolosuhteet)

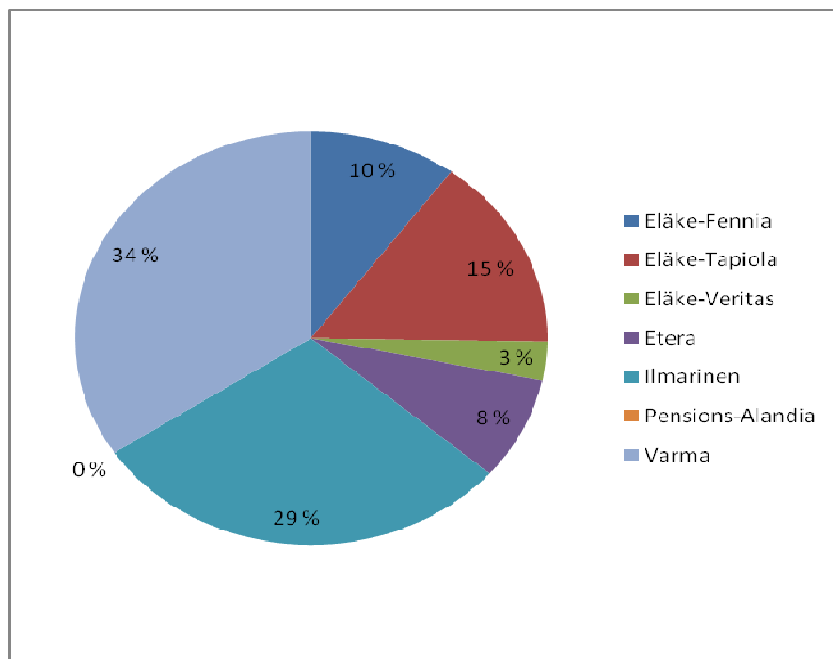
Yksityinen sektori		Julkinen sektori		
Työeläke- vakuutus- yhtiöt (7 kpl) 1 250 000 työntekijää 165 000 yrittäjää	Maatalous- yrittäjien eläkelaitos 93 000 maatalo- usyrittäjää	Kuntien eläkevakuutus Kunnat 470 000 työntekijää	Valtiokonttori Valtio 180 000 työn- tekijää	Kirkko, seurakunnat Suomen Pankki Kela Eduskunta Muut Yhteensä 24 000 työnteki- jää
Eläkesäätiöt (34 kpl) Eläkekassat (8 kpl) 140 000 työntekijää 5 000 yrit- täjää	Merimies- eläkekassa 7 000 työntekijää			

[http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/01/te1168505495063/passthru.](http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/01/te1168505495063/passthru.pdf)

pdf

Yksityisten alojen työeläkelaitoksia valvoo sosiaali- ja terveysministeriö ja sen alainen Vakuutusvalvontavirasto. Yksityinen työnantaja valitsee eläkelaitoksen tai järjestää eläkkeiden maksun omassa eläkesäätiössään. Suomessa toimivat 7 eläkevakuutusyhtiötä eivät voi harjoittaa muuta vakuutustoimintaa (Laki työeläkevakuutusyhtiöistä 25.4.1997/354 § 3). Tällä hetkellä yksityisten alojen työeläkelaitokset ovat alla luetellut yhtiöt ja kuviossa 1 ovat niiden osuudet vuoden 2005 vakuutustuloilla mitattuna. (Erkki Rajaniemi, työeläkejärjestelmän kilpailuolosuhteet, <http://www.stim.fi>)

- Keskinäinen vakuutusyhtiö Eläke-Fennia
- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Tapiola
- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen
- Vakuutusyhtiö Pensions-Alandia
- Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma
- Eläkevakuutusosakeyhtiö Veritas
- Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Etera.

KUVIO 1. Yksityisten alojen eläkelaitosten osuudet vuoden 2005 vakuutusmaksutuloilla mitattuna. (<http://www.stm.fi>)

Valtiokonttori vastaa valtion eläketurvan piiriin kuuluvien työnantajien eläkevakuuttamisesta. Osa kuntien peruskoulujen, lukioden sekä korvaavien koulujen rehtoreista ja opettajista kuuluvat valtion eläkejärjestelmän piiriin samoin osa muusta henkilökunnasta. Kunnat osallistuvat näihin kustannuksiin. Työnantajalle valtion eläkejärjestelmän mukainen eläkemaksu määräytyy prosentteina palkkasummasta. Työnantajan ja työntekijöiden eläkemaksut noudattavat vakuutusmatemaattisia täyden rahastoinnin periaatteita. (Valtioneuvoston asetus työnantajan eläkemaksun perusteista 1398/2006)

Kuntien eläkevakuutus huolehtii kunta-alan henkilöstön työeläketurvasta ja sen rahoituksesta. Jäsentyhteisöjä ovat kaikki Suomen kaupungit, kunnat ja kuntayhtymät sekä kunnallinen eläkelaitos ja Kuntien takauskeskus. Myös osakeyhtiöt, yhdistykset ja säätiöt, joissa on kunnallinen määräysvalta voivat liittyä jäsenyhteisöiksi hakemukselta. Vuoden 2008 alussa jäsenyhteisöinä oli 960, sisältäen 113 kaupunkia, 302 kuntaa, 223 kuntayhtymää 307 osakeyhtiötä, 14 yhdistystä 14 ja yhden säätiön.

2.3 Työeläkemaksut

Työeläkemaksusta suurin osa käytetään tämänhetkisten eläkkeiden maksamiseen. Työeläkemaksuista rahastoidaan osa tulevia eläkemenoja varten. Eläkkeen maksaa kokonaan se eläkelaitos, jossa työntekijä on vakuutettuna eläkkeelle jäädessään. Muiden eläkelaitosten osuudet tästä eläkkeestä selvitetään Eläketurvakeskuksen hoitaman kustannustenjakomenettelyn avulla vuosittain. Jos eläkelaitos on maksanut enemmän kuin oman osuutensa maksetuista eläkkeistä, Eläketurvakeskus maksaa erotuksen takaisin. Liian vähän eläkemaksuja maksettuaan eläkelaitos maksaa erotuksen Eläketurvakeskukselle. Kustannusten jaon periaatteet on määritelty työeläkelainsäädännössä.

Rahastoinnilla varaudutaan tuleviin eläkekustannuksiin. Varoja oli 2007 vuoden lopussa 122 miljardia euroa. Ne ovat muodostuneet nykyisten eläkeläisten ja palkansaajien ja heidän työnantajiansa maksamista eläkemaksuista ja näille saaduista tuotoista. Tuotto näille varoille on kymmenen viime vuoden aikana ollut noin viisi prosenttia.

Yksityis- ja julkisalojen työeläkkeisiin kerätään 26 prosenttia kansantalouden työtuloista. Yksityisalojen työeläkemaksuissa on 4 prosentin korotuspaine pitkällä aikavälillä ja julkisaloilla korotuspainetta ei enää ole. (Esa Swanljung, Työeläkevakuuttajat TELA ry, Palkansaajan talousuutiset, Nordea pankki Suomi Oyj Keski-Suomen alue)

Elinkeinoelämän keskusliitto arvioi, että yksityisen työnantajasektorin työntekijöistä neljänneksellä on työnantajansa ostama lisäeläke. Tämä on yksi keino kilpailla ammattiosaajista sekä kannustaa ja sitouttaa osaajat työnantajan palvelukseen. Yksilöllisiä eläkevakuutuksia on yli 600 000 ja 100 000 niistä on työnantajien ottamia. Tarkemmin ei ole tietoa siitä ovatko lisäeläkkeet ylemmälle johdolle otettuja vai yleensä ammattiosaajille hankittuja. (Keskisuomalainen, 20.9.2008). Kuntapuolella lisäeläkkeitä on otettu lähinnä silloin, kun työt on siirretty yksityiselle yritykselle. Tällöin on turvattu työntekijöiden eläke-edut, joita uudella työnantajalla ei ole. Toisenlaisessa tapauksessa kunta saattaa tehdä sopimuksen työntekijän kanssa ennen aikaisesta eläkkeelle jäännistä ja tässä tapauksessa maksaa korvauksen palkan ja eläkkeen menetyksestä lisäeläkkeenä tai kertakorvauksena työntekijälle.

3 KUNTATYÖNANTAJAN ELÄKEJÄRJESTELMÄ

3.1 Eläkelajit kunnallisen eläkelain mukaan

Kunnallisen eläkelain mukaan työntekijällä on oikeus eläkkeeseen ja kuntoutukseen. Eläkelajit määritellään iän, sairauden, työttömyyden tai kuoleman perusteella. Taulukossa 2 on kerrottu tekijät, jotka vaikuttavat eläkkeelle siirtymiseen. Tämän jälkeen luvussa on yksityiskohtaisesti käsitelty eläkelajit ja niiden perusteet. Eläkelajeista työkyvyttömyyseläke, kuntoutustuki, osatyökyvyttömyyseläke, yksilöllinen varhaiseläke ja työttömyyseläke vaikuttavat varhaiseläkemaksuun, jota tässä tutkimuksessa tarkemmin käsitellään.

TAULUKKO 2. Kuntien työntekijöiden eläkkeellesiirtymisvaihtoehdot ja eläkkeiden perusehdot 1.1.2005 alkaen.

Eläkelaji	Ennen 1.1.1993 alkaneet palvelussuhteet	31.12.1992 jälkeen alkaneet palvelussuhteet
Vanhuuseläke	63-68 vuoden ikä tai alempi ammatillinen eläkeikä	63-68 vuoden ikä
Varhennettu vanhuuseläke	Oma valinta ja ikä vähintään 62 vuotta tai 5-3 vuotta alle henkilökohtaisen vanhuuseläkeiän *)	Oma valinta ja ikä vähintään 62 vuotta
Osa-aikaeläke	Oma valinta, osa-aikatyöhön siirtyminen ja vähintään 58 vuoden ikä	Oma valinta, osa-aikatyöhön siirtyminen ja vähintään 58 vuoden ikä
Työkyvyttömyyseläke	Työkyvyttömyys	Työkyvyttömyys
Osatyökyvyttömyyseläke	Osittainen työkyvyttömyys	Osittainen työkyvyttömyys

Yksilöllinen varhaiseläke **)	Työkyvyn heikkeneminen	Mm. työkyvyn heikkene- minen
Työttömyyseläke ***)	Työttömyys ja vähintään 60 vuoden ikä	Työttömyys ja vähintään 60 vuoden ikä
Perhe-eläke	Työntekijän kuolema	Työntekijän kuolema

*) Ennen vuotta 1960 syntyneet voivat jäädä varhennetulle vanhuuseläkkeelle tietyin edellytyksin alle 62 vuotiaana.

**) Oikeus yksilölliseen varhaiseläkkeeseen on vain vuonna 1943 ja sitä ennen syntyneillä ja määrätyissä tapauksissa 1944 - 1947 syntyneillä.

***) Oikeus vain ennen vuotta 1950 syntyneillä.

(<http://www.keva.fi/default.asp?cid=2&lang=fi>)

län perusteella määräytyvät eläkkeet

- Vanhuuseläke, jolle voi jäädä joustavasti 63 ja 68 ikävuoden välillä. Ennen henkilökohtaista eläkeikää eläke on pienempi ja henkilökohtaisen eläkeiän jälkeen, eläke on suurempi. Henkilöllä, joka on aloittanut työnsä ennen vuotta 1993, on henkilökohtainen eläkeikä ja se voi olla alle 63 vuotta. (kunnallinen eläkelaki 11 §)
- Varhennettu vanhuuseläke, jolle voi jäädä noin 62-vuotiaana ja eläkkeeseen tehdään varhennusvähennys, joka pienentää eläkettä pysyvästi. Jos eläke myönnetään varhennettuna vanhuuseläkkeenä, eläkettä vähennetään 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkettä maksetaan ennen vanhuuseläkeiän täyttämiskuukautta seuraavan kuukauden alkua. Vähennys lasketaan työntekijälle eläkkeen alkamisajankohtaan mennessä karttuneesta 76 §:n mukaisesti yhteen sovitetusta eläkkeestä. (kunnallinen eläkelaki 42 §)
- Osa-aikaeläke, jolle voi jäädä 58-vuotias joka siirtyy kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön. Edellytyksenä on, että hän välittömästi ennen osa-aikatyöhön siirtymistä on ollut kunta-alalla kokoaikatyössä kuusi kuukautta ja ansiot ovat joka kuukausi nousseet vähimmäismäärään. Hän on tämän lisäksi saanut kuntatyönantajalta palkkaa osa-aikaeläkkeen alkamisvuotta edeltäneiden viiden vuoden aikana vähintään kolmena kalenterivuonna vähimmäismäärän. Osa-

aikatyön järjestelyistä pitää olla sovittu työnantajan kanssa ja eikä henkilö saa mitään lakisääteistä työeläkettä. Perhe-eläke ei estä osa-aikaeläkkeen saamista. (kunnallinen eläkelaki 14 §)

Sairauden perusteella määräytyvät eläkkeet

- Työkyvyttömyyseläkkeelle on mahdollista päästä, jos työkyky on heikentynyt vähintään 60 % ja henkilö on työkyvytön harjoittamaan omaa ammattiansa. Työkyvyttömyyseläkkeen saaminen edellyttää vähintään vuoden yhtäjaksoista työkyvyttömyyttä. Eläkeratkaisun tekee kuntien eläkevakuutuksessa asiantuntijalääkäri ja eläkeratkaisija yhteistyössä. Tarvittaessa käytetään useampia asiantuntijoita. Hoitavan lääkärin lausunnot ja muut asiakirjat ovat päätöksen perusteina. Työkyvyttömyyseläkkeiden määrä vaikuttaa työnantajan varhaiseläkemaksuun. (kunnallinen eläkelaki 24 §)
- Kuntoutustuki tarkoittaa sitä, että työkyvyttömyyseläke voidaan myöntää määräjaksi, jos oletetaan, että työkyky palautuu hoidolla tai kuntoutuksella ja tästä on tehty hoito- tai kuntoutus suunnitelma. Kuntoutustukien määrä vaikuttaa työnantajan varhaiseläkemaksuun. (kunnallinen eläkelaki 17 §)
- Osatyökyvyttömyyseläkkeen tarkoituksena on tukea henkilöä, jonka työkyky on heikentynyt, jatkamaan työssä aiempaa kevyemmällä työmäärällä. Työkyky on heikentynyt vähintään 40 % ja ansiot ovat enintään 60 % aiemmasta ansiotasosta. Eläkkeen myöntäminen ei edellytä poissaolojaksoja. Lääkärin antama B-lausunto, jossa sairauden kestoksi on arvioitu vähintään vuosi, riittää. Myönnteisten päätöksen tullessa henkilöllä on yhdeksän kuukautta aikaa harkita ottaako sen vastaan. Osatyökyvyttömyyseläkkeiden määrä vaikuttaa työnantajan varhaiseläkemaksuun. (kunnallinen eläkelaki 26 §)
- Yksilöllisen varhaiseläkkeen voivat saada ne 1944 - 1947 syntyneet henkilöt joilla oli ammatillisen eläkeikäjärjestelmän valintaoikeus, mutta eivät ole tehneet valintaa ja heidän työkykynsä on pysyvästi heikentynyt ja he ovat olleet pitkään työelämässä. Tämän eläkkeen jälkeinen vanhuuseläke on vähintään yksilöllisen varhaiseläkkeen suuruinen. Eläke myönnetään vanhuuseläkkeenä, jos henkilö on täyttänyt 63 vuotta. Yksilöllisten varhaiseläkkeiden määrä vaikuttaa työnantajan varhaiseläkemaksuun.

Työttömyyden perusteella määräytyvät eläkkeet

- Työttömyyseläke turvaa ikääntyneen pitkäaikaistyöttömän toimeentulon työttömyyspäivärahan päätyttyä. Edellytyksenä on työttömyys ja 60 vuoden ikä. Tähän eläkemuotoon oikeutettuja ovat vain ennen vuotta 1950 syntyneet. Heidän on ollut oltava työssä vähintään viisi vuotta viimeksi kuluneiden 15 vuoden aikana Työttömyyspäiväraha korvaa työttömyyseläkkeen vuonna 1950 tai sen jälkeen syntyneillä työttömillä henkilöillä. Työttömyyseläkkeiden määrä vaikuttaa työnantajan varhaiseläkemaksuun. (kunnallinen eläkelaki 36 §)

Eläkkeet perhehuoltajan kuoleman johdosta

- Perhe-eläkeoikeus omaisille turvaa lesken ja lasten toimeentuloa työntekijän kuoltua. Avioliitossa ollut leski, jolla on tai on ollut yhteinen lapsi kuolleen puolison kanssa on oikeutettu eläkkeeseen. Lapseton 50-vuotias tai vähintään kolme vuotta työkyvyttömänä ollut leski on myös oikeutettu saamaan perhe-eläkkeen, jos avioliittoa solmittaessa leski on alle 50 ja puoliso alle 65-vuotias. Alle 18-vuotiaalla lapsella on aina oikeus perhe-eläkkeeseen. (kunnallinen eläkelaki 79 §)
- Taloudellinen tuki on ryhmähenkivakuutusta vastaava etuus ja veroton kertakorvaus. Kuntatyössä olleen kuoltua se maksetaan hänen omaisilleen, jos tämä etuus on järjestetty Kuntien eläkevakuutuksen kautta. Se voidaan järjestää myös yksityisestä vakuutusyhtiöstä tai sen voi työnantaja maksaa sen itse. Tuki ei koske perhehoitajia, omaishoitajia eikä kunnallisia luottamushenkilöitä. Konsultti- tai toimeksiantosopimus tai muu vastaava ei tuo oikeutta taloudelliseen tukeen.

3.2 Eläkemaksut

Eläkemaksut määräytyvät maksettujen palkkojen ja eläkemenojen perusteella. Kunnallisen eläkelain 9. luvussa on määrätty eläketurvan rahoituksesta. Kuntatyönantajilta ja -työntekijöiltä perittävillä eläkemaksuilla eli KuEL -maksuilla rahoitetaan kunta-

eläkkeet. Kuntien eläkevakuutuksen valtuuskunta päättää niiden suuruuden. Työnantajan KuEL -maksu koostuu palkkaperusteisesta, eläkemenoperusteisesta ja varhaiseläkemenoperusteisesta eläkemaksusta. Lisäksi on sovittuja lisäeläkkeitä ja muita eläkevastuita. Näitä selvitetään tarkemmin seuraavissa luvuissa.

Palkkaperusteinen maksu

Valtiokonttorin ja Kuntien eläkevakuutuksen palkkaperusteinen työnantajan eläkemaksu määräytyy prosentteina palkkasummasta. Maksua peritään sekä työnantajalta, että työntekijältä. Yksityisten alojen eläkemaksut ovat palkkaperusteisia. Niihin lisätään yrityksen työkyvyttömyyshistoriasta määräytyvä tariffimaksu.

Eläkemenoperusteinen maksu

Eläkejärjestelmän rahoitustarve, joka ylittää palkkaperusteisen ja varhe -maksun tuoton, katetaan eläkemenoperusteisella maksulla. Ennen vuotta 2005 karttuneet eläkkeet ovat eläkemenoperusteisen maksun peruste. Jos henkilö siirtyy muun työnantajan palvelukseen, niin hänen jäädessä aikanaan eläkkeelle kuntatyönantaja maksaa eläkekustannuksista sen osan, minkä henkilön palvelusuhde on kestänyt kunnassa. Kuntien eläkevakuutuksen jäseneksi 1.1.2005 jälkeen liittyneen yhtiön eläkemaksu on sama kuin TyEL:ssä. Eläkemenoperusteista maksua maksavat vain ennen 1.1.2005 jäsenenä olleet jäsenyhteisöt.

Kuntatyönantajan varhaiseläkemaksut

Varhaiseläkemenoperusteisen maksun kokonaismäärän päättää eläkevakuutuksen valtuuskunta ja se jaetaan jäsenyhteisöjen maksettavaksi. Maksun perustana ovat maksuvuonna ja kahtena sitä edeltävänä alkaneiden työkyvyttömyyseläkkeiden, kuntoutustukien, työttömyyseläkkeiden ja yksilöllisten varhaiseläkkeiden yhteenlasketut eläkemenukset.

Varhe -maksu muodostuu vain maksussa olevista eläkkeistä. Työntekijän työhön paluu tai vanhuuseläkkeelle siirtyminen kolmen ensimmäisen varhe -maksua aiheuttaneen eläkevuoden aikana pienentää maksua, koska lopuille vuosille jaetaan vain siihen mennessä kertynyt eläkemenot. Maksu voi pienentyä myös kuntoutushyvityksellä, jonka saa jos kuntoutustuella oleva henkilö palaa työhön tai on työmarkkinoiden käytettävissä. Osatyökyvyttömyyseläke kuntoutusten päätyttyä oikeuttaa myös hyvitykseen.

Varhe -maksua peritään työnantajalta vain niiltä kuukausilta jona työntekijä on ollut kuntoutustuella 36 kuukauden aikana. Suurimman hyvityksen työnantaja saa jos työntekijän työmarkkinoille paluu on pysyvää. Lyhyetkin työkokeilut antavat merkittäviä hyvityksiä.

Lisäeläkemaksut

Jos kuntapalvelu päättyy ennen eläkkeelle jäämistä, niin ennen vuotta 1995 karttunut lisäeläkeosuus jää pois. Kunnalliseen eläketurvaan on mahdollisesti kuulunut alempi vanhuuseläkeikä ja suurempi eläkekertymä. Kunnallisen eläketurvan erityispiirteet eivät siirry yksityiselle työnantajalle. Kuntayhteisö haluaa turvata henkilöstön eläketurvan säilymisen järjestämällä lisäeläkevakuutuksen kun se esimerkiksi yksityistä palveluitaan. Nämä menot jäävät siis peruskuntiin ja niiden kohdistaminen oikealle toiminnalle olisi tärkeää, koska silloin todelliset kulut ja säästöt tulevat esiin.

Kunnallisen eläkelaitoksen lisäeläkesäännössä määrätään lisäeläketurvasta. Kunnallisen eläkelaitoksella on oikeus myöntää ylimääräinen eläke sekä työntekijän kuoltua suoritettava taloudellinen tuki. Taloudellista tukea voidaan suorittaa myös jäsenyhteisön palveluksessa olevan muun työeläkelain piiriin kuuluvan työntekijän jälkeen. (Kunnallinen eläkelaki § 8)

Muut eläkkeisiin liittyvät vastuut

Kuntayhtymien purkautuminen aiheuttaa jäsenkunnille eläkevastuita. Maksuosuuteen vaikuttaa myös jäsenyhteisön vastuulle siirretty eläkemeno sen erottua kuntayhtymästä. Varhaiseläkemenoperusteisessa maksussa vastuita voi myös siirtyä jäsenyhteisöltä toiselle. Myös näiden vastuiden kulut tulisi kohdentaa oikealle toiminnolle. Palvelujen tuottamistapa kunnissa vaikuttaa tuleviin eläkemaksuihin.

Lisämaksuja voivat aiheuttaa korvaukset palkan ja eläkkeen erotuksen korvaamisesta. Tämä voi tulla kyseeseen jos henkilölle ei löydy sopivaa tehtävää uudessa organisaatiossa ja ainoaksi ratkaisuksi jää sopia yhteisellä päätöksellä työntekijän kanssa, että hän jää ennaaikaiselle eläkkeelle.

3.3 Kuntien eläkemaksut muutoksessa

Eläkemaksut painottuvat ikääntyvien työntekijöiden pitämiseen työelämässä. Työkyvyttömyyden takia eläkkeelle siirtyy vuosina 2008-2025 noin 80.000 henkilöä eli 16 prosenttia kuntien vuoden 2005 työntekijöistä, joita oli 491 031. (Tuomo Halmeenmäki, Kunta-alan eläkepoistuma 2008 -2025.) Helsingin kaupunki on tehnyt tutkimuksen varhaiseläkkeelle siirtymisestä. Tulosten perusteella 55-vuotiaista neljännes sekä miehistä että naisista on ajatellut siirtyvänsä eläkkeelle ennen vanhuuseläkeikää (Hakonmäki, Lahelma, Väänänen, Rahkonen 2006.)

Kunnallisista eläkkeistä huolehtiva Kuntien eläkevakuutus pyrkii pitämään eläkemaksujen rakenteen ja tason sellaisina, että ne tukevat eläkkeelle siirtymisen myöhentymistä ja eivät edistä eläketurvan siirtoa muihin järjestelmiin. Tämän toteuttamiseksi valtuuskunta korvasi kertakorvauksena aiemmin maksetut omavastuumaksut vuoden 2006 alusta varhaiseläkemenoperusteisella maksulla ja muutti eläkemenoperusteisen maksun määräytymistä vuoden 2005 alusta. Kuntien eläkevakuutuksen tavoitteena on saada työvoiman hintaan vaikuttavat palkka- ja varhaiseläkemenoperusteiset maksut samalle tasolle yksityisalojen vastaavien maksujen kanssa vuoteen 2010 mennessä. (<http://www.keva.fi>)

Eläkemaksujen uudistuminen ja painottuminen varhaiseläkemaksujen kohoamiseen on lisännyt työnantajamaksuja arvioitua enemmän. Varhaiseläkemaksu on todellinen tuotantotoiminnasta aiheutuva kustannus ja sen kohdistaminen aiheuttamisperiaatetta noudattaen oikeille yksiköille ja niiden toiminnoille tuo esiin todelliset tuotanto- ja suoritekustannukset. Yllättävinä tulevien maksujen kirjaaminen menoksi johonkin yhteiseen menokohtaan voi johtaa väärään kuvitelmaan tuottavuudesta ja säästämisestä. Kuntoutumishyvityksistä saatava etu voisi kasvaa huomattavasti jos menot rasittaisivat yksiköitä, jossa varhaiseläkeläinen on ollut työssä. Yhteiskunnan tasolla etu olisi vielä suurempi, koska monet mahdolliset sosiaaliset ongelmat pienenevät ihmisten ollessa työelämässä mukana.

Kuntatyönantajan pyrkimys on työuran pidentämiseen ja eläkemaksujen hallintaan. Kuntien eläkevakuutuksen tilaston mukaan (liite 2) eläkkeelle vuonna 2007 jääneiden keski-ikä on 59,2. Varhaiseläkemenoperusteiseen maksuun vaikuttavien henkilöiden eläkeikä oli 55,7. Tämän perusteella varhaiseläkevuodet (7,1) ennen vanhuuseläkettä tulevat kuntien maksettavaksi. Vielä muutama vuoteen ei eläkeläisten ja työssä olevien suhde ole tasapainossa niin, että varhaiseläkemaksut eivät nousisi muita eläkemaksuja enemmän. Vuonna 2008 varhaiseläkemaksu on 1,1 % kunta-alan palkkasummasta ja tulevaisuudessa se on 2 %. (Jarmo Helminen, Kuntien eläkevakuutus).

Liitteessä 4 on Keski-Suomen alueen vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle jäävien henkilöiden ennuste. Vanhuuseläkkeelle jää vuosittain noin 500 - 600 ja työkyvyttömyyseläkkeelle noin 200 - 300 henkilöä vuosittain. Työnantajien kilpailu osajista vapaaehtoisten eläkevakuutusten muodossa luo oletettavasti paineita myös kuntatyönantajille. Jos eläkkeet ovat 40 - 50 prosenttia työansioista ja yksityinen sektori tarjoaa lisäetuna eläkettä 60 - 70 prosenttia palkasta, niin kuntatyönantajan on vastattava tulevaisuudessa jollakin lailla tähän haasteeseen.

Palveluiden ostamisessa ulkoa tai liikkeen luovutuksen yhteydessä olisi myös tarkasteltava sitä, jääkö siitä kunnalle eläkemaksuja ja paljonko kunnat jako-osuuksinaan maksavat eläkkeistä. Uusien seudullisten yksikköjen ja kuntayhtymien perustamisvaiheessa tulisi myös huomioida siirtyvän henkilöstön tulevat eläkemaksut ja niiden maksaja. Kunnat joutuvat päätöksissään tarkastelemaan eri vaihtoehtojen kustannusvaikutuksia kokonaisuuksina ja pitkällä aikavälillä. Tarkemmat kustannusarviot voivat johtaa aikaisempaa perustellumpiin päätöksiin.

3.4 Kunnallisten eläkkeiden rahoitus

Suomessa on päädytty osittain rahastoivaan työeläkejärjestelmään. Suurin osa työeläkevakuutusmaksusta käytetään suoraan eläkkeiden maksuun ja osa rahastoidaan tule-

ville eläkeläisille. Työeläkkeiden osittainen rahastointi tasoittaa eläkemenon kasvusta johtuvaa maksupainetta ja sen on tarkoitus varmistaa, että eläkkeet voidaan myös kriisitilanteessa maksaa. Kuntien eläkejärjestelmässä eläkevaroja on rahastoitu vuodesta 1988 ja valtiolla vuodesta 1990. Yksityinen sektori on rahastoinut työeläkejärjestelmän alusta asti eli 1960-luvulta. Työnantajat ja työntekijät rahoittavat työeläketurvan yhdessä. Valtio osallistuu yrittäjien ja merimiesten eläketurvan rahoitukseen. Kansaneläkkeiden rahoitus muodostuu pelkästään työnantajilta perityistä maksuista ja verovaroista.

Kunnallisen eläkelain mukaisesti eläketurvan rahoitus tapahtuu siten, että Kunnallisen eläkelaitoksen menot jaetaan jokaiselta varainhoitovuodelta jäsenyhteisöjen vastattaviksi. Eläkelaitoksen valtuuskunnan päättämä osuus kustannuksista jaetaan tämän lain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden työeläkelain 68 §:n tarkoittamien työansioiden yhteismäärien suhteessa. Tätä eläkkeen perusteena olevaa työansiota määrättäessä otetaan huomioon palkka, tulospalkkio tai muu vastike, joka on maksettu tai sovittu maksettavaksi korvauksena työstä. Luottamushenkilön ansiona pidetään ansionmenetyksen korvauksia ja määräajalta maksettuja erillisiä palkkioita. (Kuel 22.12.2006/1293)

Kuntatyönantajat vastaavat yhdessä kunnallisten eläkkeiden rahoituksesta. Eläkejärjestelmän aiheuttamat kustannukset jaetaan vuosittain kaikkien kuntatyönantajien kesken. Kuntien eläkevakuutuksen tavoite on saada kuntatyön palkoista perittävät maksut määrältään ja rakenteeltaan yhdenmukaisiksi yksityisen sektorin TYEL -maksujen kanssa. Yksityisalojen eläkemaksut määräytyvät kokonaisuudessaan palkkojen perusteella. Tähän sisältyy tariffimaksu, joka perustuu yrityksen työkyvyttömyyseläketapauksiin. Kuntasektorilla näitä vastaa palkkaperusteinen ja varhaiseläkkeiden perusteella tuleva maksu. (<http://www.keva.fi/työnantaja-asiakkaat/vaihtoehtoiset-palvelujen-tuotantotavat>)

Kuntien eläkevakuutuksen jäsenyhteisö maksaa eläkelaitokselle valtuuskunnan vahvistamien perusteiden mukaan määrättyt eri eläkemaksut, joita ovat: palkkaperusteinen maksu, varhaiseläkemenoperusteinen maksu (varhe-maksu) ja eläkemenoperusteinen

maksu. Eläkejärjestelmän rahoitustarve, joka ylittää palkkaperusteisen ja varhe -maksun tuoton, katetaan eläkemenoperusteisella maksulla. Ennen vuotta 2005 karttuneet eläkkeet ovat eläkemenoperusteisen maksun peruste.

Kunta-alan eläkemaksujen kannalta olennaista on se, että suurin osa kunnallisia palveluja tuottavista henkilöistä pysyy kunnallisen eläkejärjestelmän piirissä. Tällöin jäsenyhteisöjen eläkemaksut pysyvät kohtuullisina, eivätkä kuormita yksittäistä kuntaa liikaa. KuEL -maksujen taso on saavutettu vuonna 2007 ja siinä kokonaismäärä on Kuntien eläkevakuutuksen mukaan tarkoitus säilyttää. KuEL -palkkasumman on kehittyttävä reaalisesti vähintään prosentin vuodessa. Kunnallisen eläkejärjestelmän piiriin kuuluva henkilöstö ei saa supistua nopeasti, ettei maksutaso nouse.

(http://www.keva.fi/Table_pict/cid2/Info_txt/id4875/elakemaksut.pdf).

Kuntien ja valtion eläkelaitokset osallistuvat kiinteästi Eläketurvakeskuksen toimintaan ja rahoitukseen. Eläkelaitoksen kustannusosuudessa huomioon otettavasta vakuutettujen työansioden osuudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella, joka tuli voimaan 1.2.2009. Julkiselle sektorille tulisi alussa ns. kevennetty rahoitusvastuu, koska julkisen sektorin eläkelaitokset käyttävät Eläketurvakeskuksen palveluja vähemmän kuin yksityinen puoli. Tämä saattaa tulevaisuudessa vaikuttaa eläkemaksuihin. Tämä asia ei vaikuta varhaiseläkemaksuihin, joten sen tarkempi käsittely rajataan pois.

Kuntien Eläkevakuutuksen maksutulot olivat vuonna 2008 noin 3,9 miljardia euroa ja eläkemenot olivat noin 2,8 miljardia euroa. Kesäkuun lopussa 2009 Kuntien eläkevakuutuksen eläkevastuurahaston koko eli sijoitettujen varojen määrä oli markkina-arvolla mitaten noin 22 miljardia euroa. Osakesijoitusten osuus sijoituksista oli 36,9 %, korkosijoitusten 48,7 %, kiinteistöjen 9,5 %, pääomasijoitusten 3,5 %, hedge-rahastosijoitusten 1,0 % ja hyödykesijoitusten 0,4 %. Korkosijoituksia ovat joukkovelkakirjat, rahamarkkinasijoitukset ja antolainat. Sijoitukset on hajautettu mm. toimialoittain sekä valuutoittain ja maantieteellisesti. Kotimaassa sijoituksista on viidesosa. (http://www.keva.fi/default.asp?cid=2&lang=fi&menu1_id=91&menu2_id=351&id=5174)

4 KUNTATYÖNANTAJAN VARHAISELÄKEMAKSUT

4.1 Varhaiseläkemaksu

Varhaiseläkemenoperusteinen eläkemaksu eli varhe -maksu on maksu, jota työnantajat maksavat ennen varsinaista eläkeikää eläkkeelle jäävistä työntekijöistä. Näitä ovat työntekijät, jotka jäävät ensimmäistä kertaa joko työkyvyttömyyseläkkeelle, yksilölliselle varhaiseläkkeelle tai työttömyyseläkkeelle tai jotka alkavat saada määräaikaista työkyvyttömyyseläkettä eli kuntoutustukea. Tätä maksua peritään eläkkeen alkamisvuonna ja sitä seuraavana kahtena vuonna. Eläkkeen alkamisajankohdasta riippuen maksu voi jakautua neljälle vuodelle.

Varhaiseläkkeelle jäävistä henkilöistä johtuvat maksut ovat muuttuneet ja kasvaneet kolmen viime vuoden aikana. Varhaiseläkemenoperusteinen maksu otettiin käyttöön vuoden 2006 alusta ja se korvasi aikaisemmin Kuntien eläkevakuutukselle maksetut yksilöllisen varhaiseläkkeen, työkyvyttömyyseläkkeen ja työttömyyseläkkeen omavastuut. Yhteisvastuullisuus on uusi piirre pienten ja keskisuurien kuntatyönantajien varhaiseläkemaksuissa. Henkilöiden varhaiseläkkeelle siirtyminen maksaa työnantajalle ja sitä ei aina ole huomioitu, kun suunnitellaan organisaatiomuutoksia ja säästöjä kustannuksiin. Kuntien eläkevakuutuksen arvioiden mukaan henkilökunnan määrän väheneminen pienentää työnantajalle kohdistettavia eläkemaksuja oletettua hitaammin.

Maksuun eivät vaikuta eläkkeelle jäävän henkilön ammatti tai sukupuoli. Eläkelajilla ei enää ole vaikutusta maksun suuruuteen, eikä palvelussuhteen kesto vaikuta maksuvelvollisuuden syntymiseen. Nuoren henkilön työkyvyttömyyseläkkeestä ei aiheudu kallista kertamaksua, niin kuin tapahtui ennen vuotta 2005. Lähellä eläkeikää varhaiseläkkeelle jäävän eläkemaksu on kunnalle suurempi. Varhe -maksu kohdistuu sille jäsenyhteisölle tai niille jäsenyhteisöille, joiden palveluksessa työntekijä on viimeisinä työvuosina ollut. Kunnan maksettavaksi muodostuva maksu perustuu varhaiseläkkeeseen liitettävään tulevaan aikaan. Se liitetään yleensä viimeiseen palvelussuhteeseen. Tuleva aika on aika, joka henkilöllä on jäljellä vanhuuseläkeikään.

Eläkkeestä aiheutuva varhaiseläkemaksu kirjataan maksuperusteisesti kirjanpitoon. Vuoden 2009 ennakkomaksu on vuoden 2009 kuluja ja vuodelle 2009 kuluksi kirjataan vuoden 2009 ennakkomaksut ja vuoden 2008 lopullinen maksu. Ennakoiden ja lopullisen maksun määräytyminen on kuvattu **liitteessä 1**. Edellisvuoden lopullisen maksun poikkeama ennakosta voi aiheuttaa kuluvan vuoden talousarvioon muutoksen, joka yleensä on kuluja kasvattava.

Kuntaliiton suositus on, että varhe -maksu kirjataan eläkekulujen menolajille omaksi eräkseen Kuntien eläkevakuutukselta tulleen laskun liitteessä mainittuja toimintayksiköjä vastaaville tehtäville. Mikäli tätä yksikköä ja tehtävää ei ole enää käytössä esim. organisaatiomuutosten johdosta, on varhe -maksu pyrittävä kohdistamaan perustelluimpaan tehtävään. Jos aiheuttamisperiaatetta ei voida soveltaa, voidaan eläkemeno kohdistaa yleishallintoon tai jakaa tehtäville esimerkiksi palkkamenojen suhteessa. Kustannusten kohdistaminen on perusteltua erityisesti valtionosuustehtävissä. Eläkemaksut ovat valtionosuuspohjaan kuuluvia menoja.

(http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;347;93749;11434;94905)

Kannustinvaikutusta ja työssä jaksamista tukevien toimien näkymistä varhe -maksussa työnantajalle korostaa maksun ennakkollisuus. Työnantaja, jonka palveluksesta jäädytään aikaisempaa vähemmän näille eläkkeille, saa lopullisessa maksussa palautusta maksamastaan ennakosta. Vastaavasti työnantaja, jonka suhteellinen osuus näistä varhe -maksun jakokriteerinä olevista eläkemenoista kasvaa, joutuu maksamaan lisää. (Kuntien eläkevakuutuksen yleiskirje 1/2005).

Vuoden 2009 aikana perittävä vuoden 2009 ennakko perustuu vuoden 2008 eläketapahtumiin, koska lopullisen maksun määrään vaikuttavat tekijät olivat selvillä vasta myöhemmin. Kun ennakoiden perustana ovat eri eläketapahtumat kuin ne, joiden perusteella lopullinen maksu määräytyy, saattaa ennakko erityisesti pienillä jäsenyhteisöillä poiketa huomattavasti lopullisesta maksusta, joka selvää syksyllä 2010. Vuonna 2006 varhe -maksun kokonaismääräksi arvioitiin 60 milj. euroa, joka on noin 0,5 prosenttia palkkasummasta. (Kuntien eläkevakuutuksen yleiskirje 1/2006)

Vuoden 2007 varhaiseläkemenoperusteisen maksun kokonaismäärän arvio oli 99 milj. euroa, arviolta noin 3,8 % eläkemenosta. Maksusta tulee tieto toimintayksikkötasolla henkilöittäin, jotta se voidaan kohdistaa budjetoinnissa ja kirjanpidossa tehtävittäin. Lakkautetut yksiköt, yhtiöittämiset ja toiminnan siirtäminen yksityiselle yritykselle aiheuttavat menojen kohdistamisessa hankaluutta ja ylimääräisiä kuluja toimintoihin minne menot eivät kuuluisi. Budjetoinnissa edelleen on erittäin vaikea tietää kuinka paljon varhaiseläkemaksuja kullekin hallintokunnalle on seuraavana vuonna tulossa.

Varhaiseläkemenoperusteinen maksu perustuu maksuvuonna ja kahtena sitä edeltävänä vuonna alkaneiden varhe -maksun perustana olevien eläkkeiden yhteenlaskettuihin eläkemenoihin. Pelkästään näiden tietojen kerääminen vie suuremmissa kunnissa/yksiköissä niin paljon aikaa, ettei se enää ole taloudellista, vaan kunta luottaa Kuntien eläkevakuutuksen ilmoittamiin arvioihin. Vuoden 2007 lopulliset KuEL - varhaiseläkemenot koko maassa olivat Kuntien eläkevakuutuksen 4.9.2008 ilmoituksen mukaan 114.930.865,27 euroa ja 27.8.2009 ilmoitus vuoden 2008 lopullisista varhaiseläkkeistä oli 229.449.601,07. Maksut ovat kasvaneet vuodessa kaksinkertaisiksi.

Varhe -maksun jakoperusteet muuttuivat vuoden 2008 alusta. Uutena tuli keskisuurten työnantajien maksuluokka, työelämään palaavista annetaan kuntoutumishyvitys, eläke on mukana jakoperusteessa 36 kuukautta ja maksut ennakoidaan joulukuun eläkkeen mukaan. Ennakkomaksu jakaantuu jäsenyhteisöjen omiin ja siirtyneisiin vastuisiin. Vuoden 2008 varhe -maksun kokonaismääräksi on arvioitu kuntien eläkevakuutuksen mukaan 146 miljoonaa euroa. Maksu nousee keskimäärin 47,47 %. Ennusteen pohjana on vuoden 2007 yhdentoista kuukauden eläkemeno ja vuoden 2007 yhdeksän kuukauden työnantajan palkkaperusteisen ennakkomaksun perusteella on arvioidut palkkamenot. Varhaiseläkemaksu on vuonna 2008 keskimäärin 1,1 % kunnallisen eläkelain alaisesta palkkasummasta koko maassa.

Varhaiseläkemenoperusteinen maksu vuonna 2009 perustuu eläkemenoihin, jotka aiheutuvat 2007 - 2009 alkaneista työkyvyttömyyseläkkeistä, työttömyyseläkkeistä ja yksilöllisistä varhaiseläkkeistä sekä kuntoutustuista.

Edelleen on vuonna 2009 ja 2010 kolme maksuluokkaa, jotka määräytyvät KuEL - palkkasumman suuruuden perusteella seuraavasti:

Pientyönantaja: KuEL -palkkasumma alle 1,85 miljoonaa euroa

Keskisuuri työnantaja: KuEL - palkkasumma 1,85 – 29,6 miljoonaa euroa

Suuri työnantaja. KuEL -palkkasumma yli 29,6 miljoonaa euroa

Maksun kokonaismäärän arvio oli vuonna 2009 156 milj. euroa. Se on vuonna 2009 noin 1,1 % palkkasummasta ja 1,07 kertaa vuoden 2008 maksun määrä ja vuonna 2010 arvio on 1,03 kertaa vuoden 2009 määrä. Vuoden 2010 maksuosuuksista Kuntien eläkevakuutuksen valtuuskunta päättää joulukuussa 2009. Ennakoidut prosentit vuodelle 2011 on 1,13 edellisen vuoden palkkasummasta ja vuoden 2012 luku on 1,29 vuoden 2011 palkkasummasta.

Vuodesta 2010 alkaen tehtävän kuntatyön sivukuluksi luettavat eläkemaksut eli palkkaperusteinen ja varhaiseläkemenoperusteinen maksu (varhe -maksu) alkavat olla yksityisen sektorin vastaavien eläkemaksujen (TyEL -maksu) suuruiset. Vuonna 2010 työnantajalta perittävän palkkaperusteisen maksun arvioidaan alenevan hieman ja varhe -maksun pysyvän ennallaan suhteessa palkkasummaan. Tämänhetkinen taantuma voi aiheuttaa kuitenkin muutoksia maksujen määriin samoin uusien varhaiseläkkeiden määrä. Varhe -maksun ja palkkaperusteisen maksun taso ja keskinäinen suhde ovat riippuvaisia myös lopullisesta TyEL -maksun kokonaistasosta, joka selviää vasta loppuvuodesta. Eläkemenoperusteisen maksun ennakoitaan kasvavan hieman edellisestä vuodesta. Tämä maksu perustuu niihin maksussa oleviin eläkkeisiin, jotka ovat karttuneet ennen vuotta 2005 eikä ole riippuvainen talousarviovuoden maksetuista palkoista. Tällä maksulla katetaan se rahoitustarve, joka ylittää palkkaperusteisen ja varhe -maksun tuoton.

Pientyönantajien varhe -maksu on noin 1,1 % palkkasummasta. Keskisuurten työnantajien varhe -maksun budjetoiminen on hankalampaa. Kun palkkasumman on lähellä alarajaa (1,8 5milj.) maksu on noin 1,1 % palkkasummasta. Jos palkkasumma on lä-

hellä ylärajaa (29,6 milj.) maksu määräytyy lähinnä työnantajan omien eläketapausten perusteella. Aikaisemman maksun tasoon lisätään maksun keskimääräinen nousu. Samoin suurtyönantajien varhe -maksu voidaan arvioida aikaisemman toteuman perusteella eli kertomalla vuoden 2009 maksu luvulla 1,03. Maatalouslomittajien eläkkeiden perusteella syntyvä varhe -maksu laskutetaan Maatalousyrittäjien eläkelaitokselta. Pienten ja keskisuurten jäsenyhteisöjen maksu muuttui maatalouslomittajien osalta vuodesta 2009 alkaen siten, että varhe -maksu lasketaan suurtyöntajatekniikalla. Kunkin työnantaja maksaa omista lomituksesta aiheutuvan varhe -maksun eikä sitä jaeta pienten ja keskisuurten työnantajien kesken yhteisvastuullisesti maksettavaksi.

(http://www.keva.fi/default.asp?cid=2&lang=fi&menu1_id=91&menu2_id=351&id=5174)

Kuntayhtymien purkamiset ja kuntien eroamiset kuntayhtymistä ja muut muutokset vaikuttavat varhaiseläkemenoperusteisen maksun kohdentamiseen jäsenyhteisöille ja siksi niistä on ilmoitettava Kuntien eläkevakuutukselle. Nämä maksut saattavat olla kunnan rasitteena useita vuosia, vaikka kuntayhtymää ei enää olisikaan. Esimerkiksi Suojarinteen kuntayhtymästä, joka lakkautettiin vuoden 2008 lopussa, jää jäsenkunnille eläkemaksuja vastattavaksi.

Varhaiseläkkeelle jäävän henkilön maksu jakautuu niiden kuntatyönantajien kesken, joiden palveluksessa hän on ollut viimeisinä vuosina. Maksu jaetaan tulevan ajan määräytymisvuosina maksettujen ansioiden perusteella. Määräytymisvuonna lasketaan tuleva aika, joka henkilöllä on jäljellä vanhuuseläkeikään. Työllistämisvaroilla palkatut työntekijät sekä perhe- ja omaishoitajat eivät aiheuta varhaiseläkemaksua kunnille. (<https://palveleva.keva.fi/eKevaPalvelu/>)

4.2 Varhe -maksun kolme maksuluokkaa

Vuoden 2008 alusta varhaiseläkemaksuihin tuli kolme maksuluokkaa. Ne määräytyvät työnantajan kuntieneläkelain mukaisen palkkasumman suuruuden perusteella. Pienten ja keski suurten työnantajien maksun yhteisvastuullisuudesta seuraa, että varhe -maksua tulee myös niille, joiden palveluksesta kukaan ei ole jäänyt varhe -maksuun vaikuttavalle eläkkeelle.

Pientyönantajien varhe –maksu

Jos jäsenyhteisön palkkasumma on vuonna 2007 enintään 1.650.000 euroa, niin yhteisö on vuonna 2008 pientyönantaja. Vuonna 2009 palkkasumman raja on 1,8 miljoonaa euroa ja vuonna 2010 1,85 miljoonaa. Nämä maksavat varhaiseläkkeidensä maksun yhteisvastuullisesti. Maksu suhteutetaan kunkin palkkasumman mukaisesti.

Keski suurten työnantajien varhe -maksu

Jäsenyhteisö, jonka palkkasumma on yli 1.650.000 ja alle 26.400.000 euroa vuodelta 2007 ovat vuonna 2008 keski suurta työnantajia. Vuoden 2009 rajat palkkasummissa ovat 1,8 - 28 miljoonaa euroa ja vuonna 2010 1,85 - 29,6 miljoonaa. Ne maksavat varhe -maksun osittain yhdessä siten, että pienen palkkasumman maksava työnantaja maksaa enemmän muiden maksuja ja suuremman palkkasumman maksava maksaa enemmän omia varhe -maksuja. Yhteisvastuullinen osuus varhe -maksusta tulee näiden työnantajien kesken jaettujen palkkasummien suhteessa. Loppuosa on heidän omien varhaiseläkkeidensä kustannuksia. Jos palkkasumma on lähellä alarajaa, niin maksu on keskimääräinen eli noin 1,1 % palkkasummasta. Ylärajan lähellä maksu määräytyy työnantajan omien varhaiseläkkeiden perusteella. Korpilahti, Muurame ja Laukaa ovat maksaneet keski suurten työnantajien varhe -maksua.

Suurten työnantajien varhe -maksu

Niiden palkkasummat vuoden 2007 mukaan ovat yli 26,4 miljoonaa ja ne maksavat vuonna 2008 omien työntekijöiden varhaiseläkkeiden perusteella muodostuvan varhe -maksun. Raja arvioissa vuodelle 2009 on yli 28 miljoonaa euroa ja vuonna 2010 29,6 miljoonaa. Suuret työnantajat eivät osallistu yhteisvastuullisiin osuuksiin varhaiseläkemaksuissa. Suurta työntajan maksua maksavat suuret kaupungit ja kuntayhtymät. Jyväskylän kaupunki on yksi niistä.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS, AINEISTO JA TULOKSET

Kuntien eläkemaksut ovat muuttuneet kymmenen vuoden aikana. Maksujen lisääntyminen ja useat peräkkäiset muutokset ovat hämmentäneet kuntatyönantajia. Varhaiseläkemenoperusteinen maksu on muuttunut vuosien 2005- 2009 aikana joka vuosi. Maksun huomioiminen talousarviossa, henkilöstösuunnittelussa on ollut hankalaa. Kuntarakennemuutoksissa ja toimintojen siirroissa yksityisille yrityksille varhaiseläkemaksua ei ole tullut huomioiduksi päätöksiä tehtäessä. Kunnalle jäävät eläkemaksut on syytä tietää jo silloin kun toimintoja suunnitellaan uudistettavaksi ja järjestellään henkilöstön muutoksia.

5.1 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus on toteutettu keräämällä aineistoa Jyväskylän kaupungin ja Korpilahden kunnan toteutuneista eläkemaksuista. Korpilahden aineisto on kirjoittajan työtehtävien takia ollut helpommin saatavilla ja niihin on perehdytty syvällisesti. Tietolähteinä ovat Kuntien eläkevakuutuksen kunnille lähettämät yleiskirjeet ja eri vuosien tiedotteet sekä ekstranet. Kuntien eläkevakuutuksen jäsenyhteisöille tarkoitettu työnantajien ekstranet on suojattu kumppaniverkko eläketurvaan liittyvää asiointia varten. Sen kautta on kerätty Korpilahden kunnan maksuosuustiedot.

Työnantajien ekstranet -verkkopalvelu, jonka kohderyhmänä ovat muun muassa jäsenyhteisön ylin johto, talousjohto, eläkeasiamiehet, henkilöstö- ja työsuojelupäälliköt sekä palvelussuhderekisterin ilmoitusliikenteen hoitajat, on tuottanut tietoa maksuista eri tasoille. Se on reaaliaikainen yhteys palvelussuhderekisteriin tietojen tarkistamista varten.

Palvelu on tarkoitettu esimerkiksi helpottamaan budjetin laadintaa sekä palvelussuhderekisteriin ilmoitettujen ansioiden tarkistamista ja niiden täsmäämistä palkkaperusteisten ennakoiden kanssa. Tarkistustieto tulee maaliskuussa ja muutos ehtii tämänhetkisillä tilinpäätösaikatauluilla mukaan tilinpäätökseen. Varhaiseläkemaksun ja eläkemenoperusteisen maksun ennako oikaistaan seuraavana vuonna, koska niiden maksujen lopulliset tiedot tulevat vasta syksyisin. Budjetin laatimiseen on verkkopalvelu tuonut apua. Palvelu on tarkoitettu myös seuraamaan toimintayksikköjen maksuja. Huolestuttava kasvu edellyttää toimenpiteitä. Se mitä tehdään maksun alenemiseksi ja mistä kasvu johtuu, onkin mutkikkaampi asia. Maksuosuustiedoissa saadaan myös tieto miten kuntayhtymien maksut jakaantuisivat omistajille, jos kuntayhtymä purettaisiin.

Tutkimuksessa on laadittu kaksi laskuria. Toinen on yksinkertainen malli, jolla varhaiseläkemaksu voidaan karkealla tasolla saada laskettua. Toinen on laskuri menetetyn palkan/eläkkeen korvaamisesta sopimuksen mukaisesti työntekijälle jos hänen kanssaan sovitaan ennenaikaisesta eläkkeestä ja siihen liittyvistä korvauksista. Sitten on taulukko, jossa tarkastellaan kahden uuteen Jyväskylään liittyvän kunnan eläkemaksuja vuosilta 2006 - 2008. Yhtenä tarkastelukulmana on tehty taulukko varhaiseläkemaksun perusteena olevista henkilömääristä Korpilahden kunnassa ja Jyväskylän kaupungissa. Toisena tarkastelukulmana on laskelma Korpilahden kunnan neljästä varhaiseläkemaksusta. Lisäksi on tarkasteltu Jyväskylän kaupungin maksamia lisäeläkkeitä. Korpilahden kunnalla niitä ei ole.

5.2 Aineiston kerääminen ja analysointi

Aineistoa on kerätty Kuntien eläkevakuutuksen julkaisemista yleiskirjeistä, tiedotteista ja laskelmista, Jyväskylän kaupungin ja Korpilahden kunnan organisaatioiden eläkemaksuja ja eläketapauksia tutkimalla. Eläkelait ovat olleet tärkeänä tietolähteenä. Keskusteluja on käyty Jyväskylän kaupungin talous- ja hallintopalvelujen henkilöstön kanssa. Kuntien eläkevakuutuksen työnantajan ekstranet -verkkopalvelusta on saatavissa maksuosuustiedot eri eläkemaksuista. Sieltä on saatu maksut henkilöittäin ja

toimintayksiköittäin. Liitteessä 3 on jäsenyhteisöjen vuosikello saatavista tiedoista. Tutkittuja asioita on tarkennettu puhelimitse Kuntien eläkevakuutuksesta Jarmo Helmiseltä ja Jaana Järviseltä.

Ennenaikaiselle eläkkeelle jäävän henkilön työnantajalle koituvat kustannusvaikutuksia on selvitetty laskemalla Kuntien eläkevakuutuksen tietojen perusteella palkan ja eläkkeen välinen erotus. Ensimmäisenä tutkittavana on ollut varhaiseläkkeelle jääneistä henkilöistä muutama tapaus, jotta saadaan eläkelaitokselle maksettava osuus selville. Toisena esimerkkinä on tapaus, jolloin maksetaan työntekijälle korvausta pienenevästä eläkkeestä, kun hän jää eläkkeelle. Näiden tietojen perusteella on tehty laskentamallit, joilla voidaan pääpiirtein selvittää, paljonko varhennettu eläkkeelle jäanti maksaa työnantajalle. Korpilahti on pienempi yksikkö ja siten helpompi rajata tutkimuskohteeksi.

Aineistoa on analysoitu taulukoilla ja vertaamalla eri vuosien kustannuksia ja varhaiseläkkeelle siirtyneiden henkilöiden määriä, palkkaa, ikää, työn kestoa ja näiden vaikutusta eläkemaksuun. Tutkimuksen ydinasiat ovat aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätösten teko. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 217.) Analyysit voidaan jakaa karkeasti kahteen tapaan. Selittämiseen pyrkivä lähestymistapa käyttää tilastollista analyysiä ja päätelmien tekoa. Ymmärtämiseen pyrkivä taas käyttää kvalitatiivista analyysiä ja päätelmien tekoa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 219.) Tässä tutkimuksessa sovelletaan molempia analyysitapoja.

5.3 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksessa laadittiin laskentamalli, jolla pääpiirteittäin pystytään arvioimaan kolmen vuoden varhaiseläkemaksun ja palkan välinen kustannus. Sovittaessa menetetyt palkan ja/tai eläkkeen korvauksesta voi toisella tässä työssä laaditulla laskurilla arvioida tämän maksun suuruuden. Kerättyjen tietojen pohjalta laadituissa neljässä taulu-

kossa on eläkemaksuja tarkasteltu eri näkökulmista ja niistä selviää, miten isot ja pienet henkilöstöön vaikuttavat päätökset saattavat vaikuttaa eläkemaksuihin.

Varhaiseläkekustannuksiin vaikuttavat tekijät

Kustannuksiin keskeisemmin vaikuttaa summa, jonka Kuntien eläkevakuutus on päättänyt periä kyseisenä vuonna. Jäsenyhteisön varhaiseläkkeiden eläkemenojen määrä suhteessa koko maan vastaaviin eläkemenoihin jaetaan Kuntien eläkevakuutuksen päättämällä kokonaismaksun määrällä. Suureen maksuluokkaan kuuluva työnantaja maksaa omien varhaiseläkeläistensä eläkkeet. Pieni ja keskisuuri työnantaja osallistuu muiden samankokoisten kuntien eläkelain alaisten työnantajien kanssa yhteisvastuullisesti varhaiseläkkeidensä rahoitukseen.

Henkilön eläkkeen suuruus vaikuttaa varhaiseläkemaksuun. Yhden työntekijän varhaiseläkemaksua peritään työnantajalta enintään 36 kuukautta. Ratkaisevaa on, minkä kuukauden alussa eläke on alkanut. Tammikuussa alkanut eläke on mukana 36 kuukautta ja saman vuoden joulukuussa alkanut eläke 25 kuukautta. Maksuun vaikuttaa se kuinka monta kuukautta eläkkeen alkamisesta on vanhuuseläkkeeseen. Maksua lisäävä vaikutus on sillä, jos henkilö on yli 60-vuotias eläkkeelle jäädessään.

Kuntien Eläkevakuutus laskee ns. varkes -ajan, joka määrittää mille työnantajille tuleva varhaiseläkemaksu liitetään. Korpilahden ja Jyväskylän vuoden 2008 maksuissa on henkilö, joka sai eläkepäättöksen vuonna 2008. Hänen palvelusaikansa Korpilahdella oli 11 v 8kk vuotta ja Jyväskylän palveluksessa hän oli vuosina 2003 - 2004 yhteensä vuoden. Maksuosuudet kohdistuivat vuonna 2008 siten, että Korpilahti maksaa 1929,35 euroa ja Jyväskylä 3950,32 euroa henkilön varhaiseläkemaksuista. Korpilahti on maksanut jo aiempina kahtena vuotena henkilön ollessa kuntoutustuella omaa osuutta hänestä 8.528,92 euroa ja yhteisvastuullista osuutta tästä kertyi 10 491,88 eli Korpilahden osuus tämän henkilön varhaiseläkekustannuksista on 20.950,15 euroa.

Kustannusten laskentamalli

Kuntien eläkevakuutuksella on malli, jolla yksittäisen tapauksen vaikutus voidaan laskea. Malli ei ole yksinkertainen ja se on vain Kuntien eläkevakuutuksen käytössä. Suurtyönantajalla vuonna 2008 alkavassa varhaiseläkkeessä kustannus on noin 7600 euroa kuukausieläkkeen 100 euroa kohti. Tulevien vuosien kustannus on suurempi. Kuntien eläkevakuutus pyrkii julkaisemaan tämän arvion vuosittain. (Kuntien eläkevakuutus, Jarmo Helminen, 30.4.2008)

Kokonaiskustannusten selvittämiseksi on taulukossa 3 laadittu yksinkertainen laskentamalli Kuntien eläkevakuutuksen esimerkin perusteella. Henkilöt A ja B jäävät 1.1.2008 työkyvyttömyyseläkkeelle. Heidän kolmen vuoden ajalle työnantajalle aiheutuvat eläkemaksunsa vastaavat kuukausipalkkana 1700 - 2400 euron palkkaa. Tutkimuksessa on oletettu, että työpanoksena menetetty tulos vastaa työstä maksamatta jäänyttä palkkaa, kun henkilö jää työstä pois. Varhaiseläkemaksu on tässä tapauksessa ylimääräinen meno ja se palkaksi muunnettuna ei tuota työpanosta, joka saataisiin, jos henkilö olisi töissä. Tämän lisäksi työpanoksen saamiseksi saattaa olla palkattu toinen henkilö kyseistä työtä suorittamaan, joten kustannukseksi tulee tällöin palkka sekä varhaiseläke. Laskentamalli, on työkalu, jota voidaan käyttää suunnittelun avuksi. Se on suuntaa-antava ja tarkoitettu apuvälineeksi suunnitelmiin ennen kuin mitään on päätetty.

TAULUKKO 3 Kuntien eläkevakuutuksen esimerkki kuntatyönantajalle aiheutuvasta varhaiseläkemaksusta ja sen perusteella tehty laskentamalli

Kuntien eläkevakuutuksen malli				
Keskimääräinen työkyvyttömyyseläke on kuntien eläkevakuutuksen mukaan 850 euroa.				
Varhaiseläkemaksu on noin 7600 euroa kuukausieläkkeen sataa euroa kohti				
Työkyvyttömyyseläke / kk			850	
Kerroin			8,5	
Kustannus sataa euroa kohti			7 562,00	
Varhe – maksu			64 277,00	
Maksu jakautuu vähintään kolmelle vuodelle				
1. vuosi	8,5	751	6 384	
2. vuosi	8,5	2189	18 607	
3. vuosi	8,5	4622	39 287	
			<u>64 277</u>	
Laskentamalli				
			Henkilö	
			A	Henkilö B
Työkyvyttömyyseläke / kk			850,00	1 000,00
Arvio varhemaksusta/kk	88,35 %		750,98	883,50
Kerroin			8,5	10
Kustannus	1	1. vuosi	6 383,29	8 835,00
Kustannus	2,9150	2. vuosi	18 607,28	25 754,03
Kustannus	6,1547	3. vuosi	39 287,22	54 376,77
			<u>64 277,79</u>	<u>88 965,80</u>
Varhemaksu kolmen vuoden kuukausiansioksi muutettuna				
			1 714,07	2 372,42

Laskentamalli osoittaa, että työnantaja maksaa kolmen vuoden aikana samansuuruisen summan eläkelaitokselle, kuin olisi maksanut työntekijälle. Ylemmässä osiossa on kuntien eläkevakuutuksen mallin mukaan tehty laskelma ja alemmassa osiossa on sen mukaisesti tehty laskentamalli, johon henkilön kuukausieläkkeen sijoittamalla saa kolmen vuoden kustannukset ja varhaiseläkemaksun muunnettuna kuukausiansioksi.

Menetetyn palkan/eläkkeen korvaaminen sovittaessa ennaikaisesta eläkkeestä

Joissakin tapauksissa sovitaan ennaikaiselle eläkkeelle siirtymisestä. Näin saattaa käydä esimerkiksi kuntaliitoksissa, joissa henkilölle ei löydy koulutusta tai kokemusta vastaavaa työtä. Jos henkilö siirtyy eläkkeelle ennen vanhuuseläkeikää, ja hänelle korvataan se määrä, jonka hän eläkkeen karttumisessa menettää, on syytä tarkastella eläkkeen karttumista pääpiirteittäin. Kunnallinen eläke lasketaan erikseen 31.12.2004 saakka palvelulta ajalta ja 1.1.2005 seuranneista kunnallisista palvelusuhteista. (KuEL 40 §) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan tulevaa eläkekarttumaa 1.1.2005 luki-en. Siihen vaikuttavat kunakin vuonna saadut kunnalliset ansiot ja sosiaalietuudet. Eläke karttuu kaikista 18 – 67-vuotiaana saaduista työansioista.

Työntekijän 53 vuoden täyttämiseen saakka eläkettä karttuu 1,5 % vuosiansiosta, siitä eteenpäin 63-vuotiaaksi 1,9 % ja 63 vuoden jälkeen 4,5 % vuosiansiosta. Ennen vuotta 1950 syntyneillä eläkettä karttuu 63 vuoden ikään saakka 2 % vuosiansiosta. Palkan-saajan eläkemaksun suuruinen määrä vähennetään vuosiansiosta. Kunkin vuoden ansiot tarkistetaan palkkakertoimella (KuEL 40 § ennen 1.1.2005) eläkkeen alkamisvuoden tasoon. Palkkakerroin vuodelle 2008 on 1,124. Jos esim. vanhuuseläke alkaa vuonna 2008, vuoden 2006 ansio vuoden 2008 tasossa on ansio kerrottuna vuoden 2008 kertoimella 1,124 ja jaettuna vuoden 2006 kertoimella 1,063.

Taulukossa 4 on laskuri, jonka avulla saadaan karkeasti laskettua, paljonko työntekijä tulee maksamaan työnantajalle, jos hänen kanssaan sovitaan ennaikaisesta eläkkeestä ja menetetyt palkan tai eläkkeen pienenemisen korvauksesta. Taulukossa on nykyinen ikä ja palkka. Henkilö saisi täyden eläkkeen 64-vuotiaana ja omissa suunnitelmissa olisi jäädä 63-vuotiaana eläkkeelle. Vuosipalkan ja vuosieläkkeen erotus kerrotaan suunnitellun eläkeiän ja henkilön sen hetken iän erotuksella. Tästä tulee palkan ja

eläkkeen erotuksen kompensoiva määrä. Sen lisäksi on laskettu eläkkeen pienenemisestä tuleva korvaus, joka saadaan kertomalla eläkkeiden erotus eläkeiän erotuksella.

TAULUKKO 4. Laskuri menetetyn palkan/eläkkeen korvaamisesta

LASKURI MENETETYN PALKAN/ELÄKKEEN KORVAAMISESTA TYÖNTEKIJÄLLE	
Ikä	58
palkka	2 800
täysi eläke 64: n vuoden iässä	64
Ikä, jolloin jäänyt eläkkeelle	63
Palkan ja eläkkeen erotus eläkeikään saakka	
	35 000 palkka/v
	17 304 eläke/v
	88 480 kompensatio yhteensä
Eläkkeiden erotus eläkkeelle jäämisikään saakka	
	17 304 eläke nyt
	21 504 eläke jos olisi jäänyt vasta myöhemmin
	21 000 eläkkeiden erotus eläkeajalle yhteensä
Kuntien eläkevakuutuksen korvaus 70 % menetetystä eläketulosta	
	117 600

Jos on sovittu menetetyn palkan ja eläkkeen korvaamisesta työntekijälle, niin 58-vuotiaana eläkkeelle jäävä saisi suunnitellun 63-vuotiaana jäännin sijaan korvausta palkan ja eläkkeen erosta 88.480 euroa ja pienenevästä eläkkeestä 21.000 euroa. Kuntien eläkevakuutus perii osansa menetetystä eläketulosta. Määrä on 70 % summasta, joka saadaan, kun aikaistettu viiden vuoden eläke aika kerrotaan vuosipalkalla.

Eläkemaksut vuosina 2006 – 2008 Jyväskylässä ja Korpilahdella

Taulukkoon 5 on kerätty Jyväskylän ja Korpilahden kunnan eläkemaksut kolmelta vuodelta. Palkkaperusteinen maksu on prosenttiosuus maksetuista palkoista. Sen suuruus kasvaa palkkojen suuntaisesti ja muutos on tasaista. Varhaiseläke- ja eläkemenuperusteinen maksuja on verrattu kuntien edellisen vuoden maksuihin. Muutokset niissä vaihtelevat suuresti eri vuosina.

TAULUKKO 5. Jyväskylän ja Korpilahden työnantajan KuEL 2006 – 2008

Jyväskylä	2006	2007	2008
Palkkaperusteinen maksu	22 079 777,31	21 744 697,93	22 088 263,40
%:a palkoista	17,10 %	16,50 %	16,00 %
Eläkemenoperusteinen maksu	8 851 773,74	9 984 244,49	10 845 769,70
kasvu + /vähennys - ed.v		12,79 %	8,63 %
Varhemaksu	668 437,10 €	1 779 014,18 €	1 885 580,82 €
kasvu + /vähennys - ed.v		166,15 %	5,99 %
Korpilahti	2006	2007	2008
Palkkaperusteinen maksu	891 711,26	901 272,45	986 864,74
%:a palkoista	17,10 %	16,50 %	16,00 %
Eläkemenoperusteinen maksu	430 221,83	488 300,62	535 668,69
kasvu + /vähennys - ed.v		13,50 %	9,70 %
Varhemaksu	106 322,61	118 641,13	88 016,94
kasvu + /vähennys - ed.v		11,59 %	-25,81 %

Jyväskylän ja Korpilahden varhaiseläkemenoperusteiset maksut ja ennusteet vuosina 2006 – 2009

Taulukon 6 tarkoitus on kertoa kuinka ennusteet ja lopullinen maksu voivat vaihdella. Talousarviolukujen ennakointi tapahtuu Kuntien eläkevakuutukselta tulevan laskelman mukaisesti ja lopullinen maksu määräytyy toteutuneitten varhaiseläkkeiden mukaisesti. Ensimmäinen arvio annetaan tammikuussa ja toinen syksyllä. Arvioiden vaihtelu teettää ylimääräistä työtä talousarviossa ja kirjanpidossa, koska menot pitää jakaa hallintokuntiin. Korpilahden talousarvio varsinkin oli vaikea ennustaa. Taulukossa on esitetty summat mitä Korpilahti olisi maksanut vain omista varhaiseläkeläisistään. Lukujen on tarkoitus herättää kysymys, kannustaako keskisuurten kuntien yhteisvastuullisuus välttämään varhaiseläkkeitä. Kuntoutus ja uudelleen työllistäminen voi olla sittenkin kyseenalaista, jos kunta kuitenkin joutuu osallistumaan kustannuksiin.

TAULUKKO 6. Jyväskylän ja Korpilahden varhaiseläkemenoperusteisen maksun ennusteet ja lopulliset maksut vuosina 2006 - 2008.

Jyväskylä	2006	2007	2008
Ennuste €	635 831	1 244 066	1 805 598
Ennuste 2 €		1 197 898	
Lopullinen €	668 437	1 211 581	1 885 581
Ero ennusteeseen €	32 606	-32 485	79 983
Korpilahti	2 006	2 007	2 008
Ennuste €	22 799	278 885	85 169
Ennuste 2 €		118 641	85 455
Lopullinen €	106 323	116 433	88 017
Ero ennusteeseen €	83 523	-162 451	2 848
Korpilahden eläkemenot omat palvelussuhteet	58 951	135 170	36 261

Varhaiseläkemaksun perusteena olevat henkilömäärät Jyväskylässä ja Korpilahdella

Taulukossa 7 on henkilömäärät, joiden perusteella varhaiseläkemaksua maksetaan. Maksettava määrä Korpilahdella vaihtelee ja henkilömäärä on melkein sama vuosittain. Korpilahden ennakossa oli yhdeksän henkilöä ja lopullisessa vuoden 2008 laskelelmassa oli 18 henkilöä, Loppulasku oli kuitenkin vain 2.562,04 ennakkoa suurempi vaikka henkilömäärä kaksinkertaistui. Jyväskylässä vuosien 2007 ja 2008 summassa on 200.000 euron lisäys, kun henkilömäärissä on huomattava ero. (Katso taulukko 6) Vuonna 2007 Jyväskylän maksut olivat yhteisvastuulliset ja vuonna 2008 tuli muutos maksuryhmiin ja Jyväskylä maksoi vain omien työntekijöidensä varhaiseläkemaksut. Korpilahti kuuluu ryhmään, joka maksaa yhteisvastuullisesti ja sen maksut eivät johdu pelkästään omista eläkeratkaisuista.

TAULUKKO 7.

Varhaiseläkemaksun perusteena olleet henkilömäärät vuosina 2006 – 2008

	2006	2007	2008
Jyväskylä	64	33	210
Korpilahti	8	9	18

Esimerkki neljästä eri toimintayksikön varhaiseläkemaksusta

Taulukossa 8 on neljästä henkilöstä maksetut keski-suuren työnantajan varhaiseläkemaksut vuodelta 2006 - 2008. Maksun perusteena olleet ansiot työajalta, palvelun kesto ja ikä on poimittu alla olevaan taulukkoon. Toimintayksiköt heillä kaikilla ovat erilaiset. Tämän perusteella ei työsuhteen kesto eivätkä ansiot ole maksua korottava tekijä, vaan selkeästi lähimpänä eläkeikää olevasta henkilöistä maksetaan suhteessa

isompi maksu. Yhteisvastuullisuus lisää Korpilahdella maksuja tässä tapauksessa 73.850 euroa.

TAULUKKO 8. Korpilahden kunnan neljä varhaiseläkeläistä eri toimintayksiköistä

Ikä	Palvelun kesto vuosina	Ansiot	Omat varhe - maksut 2006-2008	Yhteisvastuun perusteella maksetaan
50	3	15000	16 000	19 700
51	14	281000	20 500	25 200
60	22	261000	13 200	16 250
62	31	221000	10 300	12 700
Yhteensä			60 000	73 850

Taulukon 8 50-vuotiaalla henkilöllä ei ole kunnallista palvelua kuin 3 vuotta määräaikaisina työsuhteina ja ansiot ovat pienet. Korpilahden kunta maksaa varhaiseläkemaksua saman verran kuin 62-vuotiaasta vakituudessa työsuhteessa 31 vuotta olleesta henkilöstä, jonka ansiotulot ovat olleet säännölliset. Tämän perusteella näyttää siltä, että kunta maksuvelvolliseksi henkilön varhaiseläkkeestä, kun ei muita työnantajia ole tai ne ovat yksityisiä yrityksiä. Maksu jaetaan tulevan ajan määräytymisvuosina maksettujen ansioiden perusteella.

Jyväskylän ja Korpilahden varhaiseläkemaksut vuodelta 2008

Taulukossa 9 on koottu laskelma 27.8.2009 Kuntien eläkevakuutuksen laskun liitteenä tulleista vuoden 2008 lopullisista erittelyistä. Kuntoutumishyvityksiä kohdistettiin kumpaankin kuntaan suunnilleen yhtä paljon, mutta Korpilahti sai niistä etua maksusuuteen huomattavasti vähemmän, johtuen sovitusta yhteisvastuullisuudesta pien-

ten ja keskisuurten kuntien kohdalla. Samoin Korpilahden kunnan vuoden 2008 oma varhaiseläkeosuus olisi 23.068,08, mutta se maksaa yhteisvastuullisesti vielä 64.948,86 euroa. Jyväskylän osuus kokomaan varhaiseläkemenosta on 1,29 % ja Korpilahden olisi samalla periaatteella 0,09% . Yhteisvastuullisuus kasvattaa maksua 0,126 prosenttiyksikköä.

Yhteisvastuullisuus helpottaa niitä kuntia, joilla on monta varhaiseläketapausta samoina vuosina, mutta esimerkiksi Korpilahden tapauksessa joka vuosi on maksettu muiden menoja.

TAULUKKO 9. Jyväskylän ja Korpilahden varhaiseläkemenoperusteiset maksuosuudet vuodelta 2008

Koko maan KuEL – varhaiseläkemenot	229 499 601,07
Koko maan varhaiseläkemenoperusteinen maksuosuus	146 000 000,00
Keskisuurten yhteisvastuullinen maksuosuus	29 979 197,15
Jyväskylään kohdistetut KuEL- varhaiseläkemenot osuus 1,291493713	2 963 972,92
Jyväskylän varhaiseläkemenoperusteinen maksuosuus ...	1 885 580,80
Jyväskylään kohdistetut kuntoutushyvitykset	27 030,21
Määrä, jolla kuntoutumishyvitys on pienentänyt maksuosuutta	17 195,58
Korpilahdelle kohdistetut KuEL- varhaiseläkemenot osuus 0,216646433	205 370,78
Korpilahden yhteisvastuullinen maksuosuus	64 948,86
Korpilahden omalle vastuulle jäänyt maksuosuus	23 068,08
Korpilahden maksuosuus yhteensä	88 016,94
Korpilahdelle kohdistetut kuntoutushyvitykset	24 082,92
Määrä, jolla kuntoutumishyvitys on pienentänyt maksuosuutta	2 705,09

Lisäeläkkeet Jyväskylässä vuosina 2004 - 2007

Jos kuntapalvelu päättyy ennen eläkkeelle jäämistä, niin ennen vuotta 1995 karttunut lisäeläkeosuus jää pois. Usein kuntatyönantaja turvaa työntekijän eläketurvan maksamalla lisäeläkettä. Yrityskauppa tai toiminnan muu yksityistäminen on yleinen syy tämän tapaiseen toimintaan. Jyväskylän kaupunki on maksanut taulukon 10 mukaiset lisäeläkkeet. Jyväskylän kaupungin palveluksesta liikelaitosten alaisuuteen tai ulkoiselle palvelun tuottajalle siirtyneiden henkilöiden eläketurva olisi muuten heikentynyt. Korpilahdella ei lisäeläkkeitä ole maksettu.

TAULUKKO 10. Jyväskylän kaupungin lisäeläkkeet vuosina 2004 - 2007

	Total	Altek	Sotepa	muut	Yhteensä
2004			69 461	113 659	183 119
2005				38 765	38 765
2006		120 771	55 048	8 747	184 566
2007	82 911	21 612	22 294		126 818
yhteensä	82 911	142 384	146 803	161 170	533 268

6 POHDINTA

Tavoite oli selvittää varhaiseläkkeelle siirtyvän henkilöstön kustannusvaikutukset kunnassa. Päätösten tueksi syntyi kaksi laskentamallia. Toisella voi karkeasti laskea paljonko maksaa jos henkilö jää varhaiseläkkeelle. Toisella taas selviää myös karkealla tasolla paljonko maksaa, kun sovitaan palkan ja suuremman eläkkeen menetyksestä, kun työntekijä yhteisestä sopimuksesta siirtyy eläkkeelle ennen varsinaista eläkeikää.

Tutkimukseen kerätyt tiedot ovat Jyväskylän ja Korpilahden todellisia ja toteutuneita menoja. Kuntien eläkevakuutuksen yleiskirjeet ja työnantajan ekstranet - palvelu antoivat luotettavaa tietoa maksujen perusteista. Keskeisiksi tuloksiksi muodostuvat tieto, että varhaiseläkkeelle jäanti aina maksaa työnantajalle ylimääräistä. Kahdella laskurilla voidaan ennen päätöksiä hahmottaa maksujen suuruutta ja ennen päätöksiä olla ainakin tietoisia tulevista maksuista.

Eläkemenoperusteinen maksu jää kunnalle, vaikka työntekijä siirtyisi toisen palvelukseen. Pienentynyt maksajien joukko suurentaa kuntien eläkemaksuja. Kuntien eläkevakuutuksen mukaan eläkemaksut nousisivat 50 % palkkasummasta vuoden 2020 tienoilla jos kunnallista henkilöstöä olisi poistunut 40 %. Kunnallisen eläkejärjestelmän menot alenevat 30 vuoden viiveellä jos kunta lopettaa oman toimintansa ja siirtää palvelun yksityiselle yritykselle. Tässä tilanteessa kunta maksaa vanhoista vastuista kunnalliseen eläkejärjestelmään ja ostopalvelun hinnassa eläkemaksua yksityiseen eläkejärjestelmään. Jos maksajaryhmä kapenee, niin eläkkeiden rahoitus on kuitenkin hoidettava ja se tarkoittaa isompaa maksuerää jäljelle jääville kunnille.

Eläkemenoperusteisen maksun osalta on merkittävää se, että 1.1.2005 jälkeen jäsenyhteisöksi tullut yhteisö tai uusi kunnalta siirtynyttä toimintaa jatkava osakeyhtiö ei maksa eläkemenoperusteista maksua. Siirtävästä henkilöstä ei uusi yhteisö maksa sellaisia vastuuta, joiden perusteella sen pitäisi maksaa eläkemenoperusteista maksua. Nämä maksu jäävät peruskunnan maksettavaksi. Kuntaliitokset ovat poikkeus tähän, koska siinä vastuut siirtyvät uudelle jäsenyhteisölle. Tämän lisäksi kunta maksaa usein lisäeläkettä turvatakseen siirtyneiden henkilöiden eläketurvan. Jyväskylässä summa on noin 150.000 euroa vuosittain.

Varhe -maksuista saatava kuntoutumishyvitystä olisi hyödynnettävä huomattavasti enemmän. Työnantajan kannattaa pyrkiä pienentämään varhe -maksujaan tukemalla varhaiseläkkeelle siirtyneitä työntekijöitä palaamaan työhön. Jos eläkemaksuja ei kohdisteta hallintokuntiin, heitä ei eläkemaksujen pienentäminen kovinkaan paljon kiinnosta. Hallintokuntiin sivukulukse kirjattava varhaiseläkemaksu edesauttaa pohtimaan olisiko mahdollista tukea henkilöä työllistymään uudelleen. Lakkautettujen yksiköiden ja ostopalveluiksi siirtyneiden yksiköiden jäljelle jääneet eläkemaksut tulisi miettiä tarkoin. Pitääkö ne kirjata edelleen palvelua järjestävälle kustannuspaikalle. Mihin kirjataan ne maksut, kun kunta ei enää ko. palvelua järjestä.

Ennen päätöksiä tulee jokaisessa tapauksessa tutkia mitä päätös tulee vaikuttamaan kunnan eläkemaksuihin. Jos kunta joutuu maksumieheksi palkatessaan lähellä eläkeikää olevan henkilön, saattaa 60–vuotiaiden työllistäminen vaikeutua. Onko tämä otettu huomioon nyt kun yritetään pitää ihmiset työssä mahdollisimman pitkään. Toisaalta heillä on osaamista ja hiljaista tietoa, joka voi olla eläkemaksujakin arvokkaampaa. Tämä eläkemaksujen kohdistuminen lähellä eläkeikää oleviin ja sen vaikutus työllistämisen voisi olla jatkotutkimuksen aihe.

Jyväskylässä vuosien 2007 varhaiseläkemaksu oli 1,7 miljoonaa euroa ja 2008 maksu oli 1,9 miljoonaa euroa. Maksujen perusteena olevat henkilömäärät olivat vuonna 33 varhaiseläkeläistä vuonna 2007 ja vuonna 2008 määrä oli 210 henkilöä. Tämä pieni ero euroissa johtuu siitä, että vuonna 2007 maksut olivat yhteisvastuulliset kunnallisten jäsenyhteisöjen kesken ja vuonna 2008 tuli muutos maksuryhmiin. Jyväskylä on suuri työnantaja ja vuoden 2008 varhaiseläkemaksut aiheutuvat kaupungin omien työntekijöiden varhaiseläkemaksuista. Muutos eläkemaksujen jakoperusteisiin oli Jyväskylän kaupungille hyödyllinen, koska vanhalla mallilla maksu olisi ollut suurempi, koska henkilömäärä lisääntyi 177 eläkeläisellä.

Pienten ja keskisuurten maksajien varhaiseläkemaksujen ennakointi on hankalaa ja niiden omat eläkeratkaisut eivät vaikuta siten kuin suurten työnantajien kohdalla, jotka maksavat vain omista työntekijöistä tulevat varhe -maksut. Toisaalta jos suuretkin kunnat olisivat yhteisvastuullisesti mukana, olisi pienten kuntien taakka entistä suu-

rempi. Maatalouslomittajista on syytä varautua suurenkin maksuosuuden maksamiseen. Se voi olla yllätys pienille ja keskisuurille kunnille, jotka ovat maksaneet yhteisvastuullisesti ja nyt vuonna 2009 maksavat kukin omansa. Summa kuitenkin laskutetaan edelleen Melalta.

Varhaiseläkemaksujen lisääntyminen on vältettävissä jos hyvissä ajoin huomataan työntekijän työkyvyttömyyden uhka. Työtehtävien muutos tai työmäärän kevennys ovat keinoja, joilla työntekijä jatkaa työssä pitempään. Toiminnan tuottavuus saattaa kärsiä ja siinä menetetyt tulot verrattuna uuteen varhemaksuun on laskettava jos se on mahdollista. Ammatillinen kuntoutus on vaihtoehto, kun henkilö ei suoriudu työstään. Ammatillinen kuntoutus ei aiheuta työnantajalle varhemaksua ja kuntoutettava saa kuntoutusrahaa kuntoutuksen ajalta.

KuEL -varhaiseläkemenojen valtakunnallinen kasvu on vuodesta 2007 vuoteen 2008 114,6 miljoonaa euroa. Tämä kyllä kertoo sen, että todellista yritystä varhaiseläkkeelle siirtymisen estämiseksi ei vielä suurella määrällä ole. Hinnalla millä hyvänsä ei henkilöä kannata pitää työssä kiinni. Useassa tapauksessa eläke on kuitenkin työtä kalliimpi vaihtoehto.

LÄHTEET

Kunnallinen eläkelaki

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Tampere: Tammerpaino Oy

Kuntien eläkevakuutuksen yleiskirje 1/2005

Kuntien eläkevakuutuksen yleiskirje 1/2006

Harkonmäki, Lahelma, Väänänen, Rahkonen. 2006.

Tuomo Halmeenmäki, Kunta-alan eläkepoistuma 2008-2025

Esa Swanljung, Työeläkevakuuttajat TELA ry, Palkansaajan talousuutiset, Nordea pankki Suomi Oyj Keski-Suomen alue

Tamminen R, 1993. Tiedettä tekemään, Jyväskylä: Gummerus

<https://palveleva.keva.fi/eKevaPalvelu>

http://www.keva.fi/tyonantaja-asiakkaat/vaihtoehtoiset_palvelujen_tuotantotavat

<http://www.keva.fi/default.asp?cid=2&lang=fi>

<http://www.elaketurvakeskus.fi/Page.aspx?Section=45526>

<http://www.edilex.fi/content/virallistieto/he/19920110>

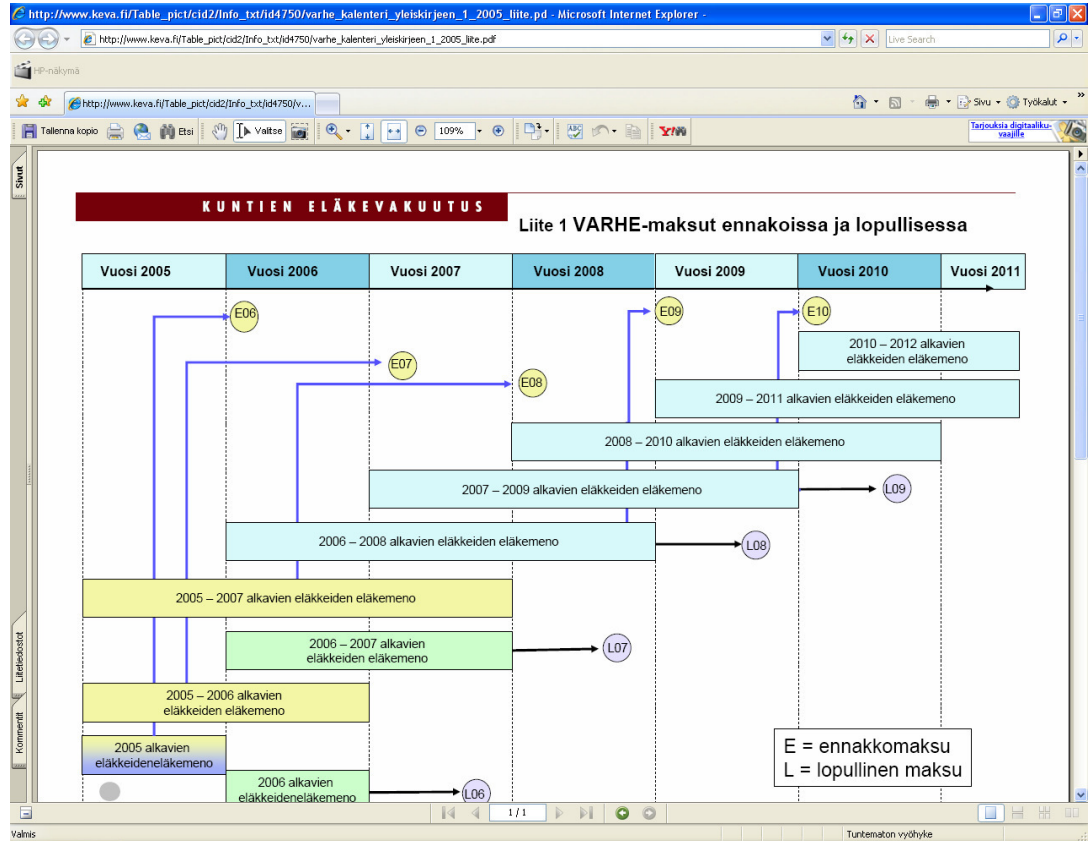
<http://www.valtiokonttori.fi/public/default.aspx?contentid=29074&nodeid=16860>

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2007/01/te1168505495063/passthru.pdf>, Erkki Rajaniemi, Työeläkejärjestelmän kilpailuolosuhteet, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2006:79 ensipainos

Lisäeläkkeistä voimistuva keino kilpailla työvoimasta. 2009. Keski-suomalainen 20.9.2009, 2, 15.

LIITTEET

Liite 1. Varhaiseläkemaksujen kertymämalli vuosina 2005-2011

Liite 2. Kunta-alan eläkkeelle siirtyneet eläkelajeittain vuonna 2007

	Lukumäärä	Keski-ikä
Vanhuuseläke ja varhennettu vanhuuseläke	5 365	62,8
Työkyvyttömyyseläkkeet	3 173	57,1
Kuntoutustuet eli määräraikaiset työkyvyttömyyseläkkeet	2 306	49,8
Työttömyyseläke	1 640	60,3
Kaikki eläkelajit yhteensä	12 484	58,6
Osa-aikaeläkkeet	1 937	59,2

Liite 3 Kuntieneläkevakuutuksen jäsenyhteisön vuosikello

Adobe Reader - [2008 vuosikaikuu.pdf]

Tiedosto Muokkaa Näytä Dokumentti Työkalut Iäkuina Ohje

Start

Jäsenyhteisön vuosikello 2008

Aihe/ Kuukausi	Ilmoitusliikenne	Kuoli-maksujen aikataulu/ Maksusuustiedot-palvelun päivitykset	Koulutukset	Tilastopalvelu Työnantajien ekstranetissä	Keva-lehti
Tammikuu	Lomakeilmoittajat saavat esitetyt vuosiansiomakkeet vuoden lopussa voimassa olevista palvelus-suhteista. Tieto eläinlääkäreiden toimenpidepalkkioista tehdystä päätöksestä kuluvalle vuodelle 31.1. mennessä.	Jäsenyhteisöihin lähetetään laskut aikaneen vuoden eläkemenoperusteisen ja varhaiseläkemenoperusteisen maksun ennakoista sekä kirje ja viitesirrot palkkaperusteisesta ennakosta. Maksusuustiedot- verkkopalvelussa julkaistaan näiden	Sähköisen eläkehakemuksen opastus jatkuu kunnissa. Tilaa koulutus eläkekoulu.fi@keva.fi	Edellisen vuoden KuEL:n eläketilastot julkaistaan Työnantajien ekstranetissä. Ilmoitusliikenteen tilastot edellisvuodelta julkaistaan Työnantajien ekstranetissä.	
Helmi- kuu	Edellisen vuoden IV neljänneksen palvelussuhdetietojen siirto 15.2. mennessä . Jatkuvien palvelussuhteiden vuosiansioiden ja edellisen vuoden luottamustoim-palkkioiden ilmoittaminen 28.2. mennessä .	Taloudellisen tuen palkkailmoitus 29.2. mennessä .	Kevään koulutustilaisuudet julkaistaan Työnantajien ekstranetissä Koulutus ja valmennus -osiossa.		
Maaliskuu	Palvelussuhderekisteriin edellisvuodelta ilmoitetut ansiot ovat rekisterissä, ja niiden tarkistaminen alkaa. Ansioiden tarkistuslistoja päivitetään Työnantajien ekstranetissä noin kerran viikossa.			KuEL-maksuja koskevat tilastot edellisvuodelta julkaistaan Työnantajien ekstranetissä.	
Huhtikuu		Palkkaperusteinen maksu edellisvuodelle vahvistetaan. Edellisen vuoden lopullisen palkkamenoperusteisen maksun tiedot julkaistaan Maksusuustiedot- palvelussa.			Keva-lehti nro 1

Etteenäkölistat

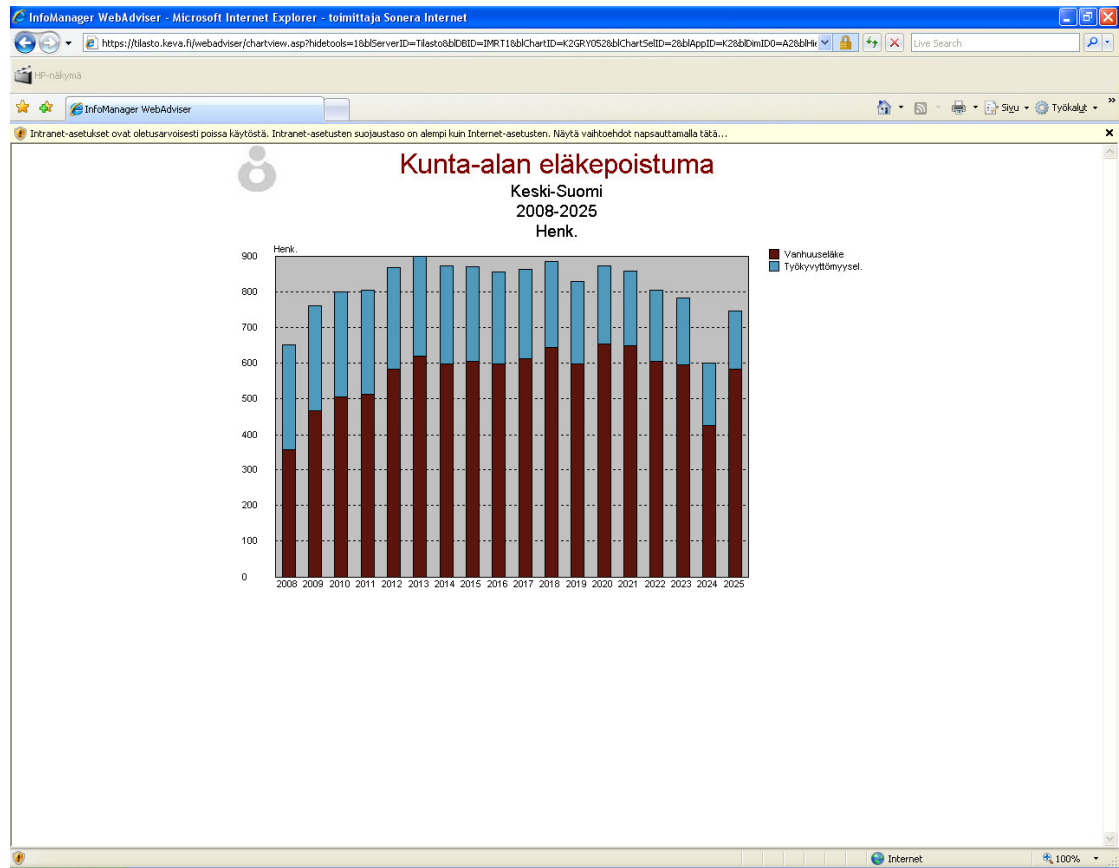
Kommentit

100%

1 / 2

<https://palveleva.keva.fi/eKevaPalvelu/mCastor>

Liite 4 Keski-suomen kunta-alan eläkepoistuma 2008-2025

https://tilasto.keva.fi/webadviser/chartview.asp?hidetools=1&blServerID=Tilasto&blDBID=IMRT1&blChartID=K2GRY052&blChartSelID=2&blAppID=K2&blDimID0=A2&blHierID0=A2&blHL0=3&blDGID0=T0313&co_chartDisplayType=1